mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1978 METAI

BALANDŽIO MĖN. 29 D. / APRIL 29, 1978

PART TWO — Nr. 100 (17)

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

Šiame numery:

Dialogas apie psichiatrinį terorą.
Vincės Jonuškaitės pagarbos žodžiai, prisimenant Mariją Piaseckaitę-Šlapelienę.
Po jaunųjų spektaklio Rochesteryje.
Vytauto Alanto paminklinis romanas "Liepkalnio sodyba".
Aloyzo Barono eilėraščiai.
Tavo mokinių vardu:
dr. Jonui Puzinui in memoriam.
Solistės ir aktoriaus koncertinė simbiozė.

PAGARBOS ŽODŽIAI LIETUVIŠKOS DAINOS IR KNYGOS VETERANEI

Prisimenant prieš metus mirusią Mariją Piaseckaitę - Šlapelienę

Prieš metus, 1977 m. balandžio mėn. 4 d., Vilniuje užgeso gyvybė Marijos Piaseckaitės — Šlapelienės, ilgametės lietuvių kultūros veikėjos. Toji kukli asmenybė, išgyvenusi savo gimtajame mieste — Lietuvos sostinėje, beveik 97 metus, įrašė savo vardą lietuvių kultūros istorijon keliais aspektais. Jaunystėje, švystelėjusi savo gražiu balsu, pasireiškusi kaip dainininkė, solistė, artistė, vėliau visą savo ilgo gyvenimo triūsą buvo paskyrusi lietuviškam spausdintam žodžiui.

Pirmoji Birutė

Praėjusio šimtmečio pabaigoje į Mariją Piaseckaitę, turėjusią stiprų soprano balsą ir giedojusią Vilniaus bažnytiniuose choruose, pirmiausia atkreipė dėmesį kun. Juozas Ambraziejus, didis kovotojas dėl lietuvybės Vilniaus krašte. Jis ją įtraukė į lietuviškąją veiklą — chorus, slaptai ruošiamus vaidinimus, susibūrimus ir supažindino su Vilniaus lietuviškąja visuomene. Lietuvių jaunimo meninė ir vokalinė veikla ypač pagyvėjo, kai 1905 m. vasarą atvyko į Vilnių energingas kompozitorius Mikas Petrauskas, tik ką baigęs Petrapilio konservatoriją. Jis greit subūrė didelį chorą, kuriame dainavo ir Marija Piaseckaitė.

1905 metai, tai lietuviškosios seckaitė vaidino Agotos rolę A. Keturakio "Amerika pirtyje" — pirmame po spaudos atgavimo viešai Vilniuje surengtame spektaklyje, o tų pačių metų rudenį komp. M. Petrausko pastatytoje operetėje "Kaminkrėtys ir malūnininkas" atliko Teklės rolę ir dainavo chore.

1906 metai, tai lietuviškosios operos gimimo metai. Jos pradininku buvo kompozitorius Mikas Petrauskas, sukūręs pagal Gabrieliaus Landsbergio — Žemkalnio libretą operetę "Birutę", 1906. XI. 6 Marijai Piaseckaitei

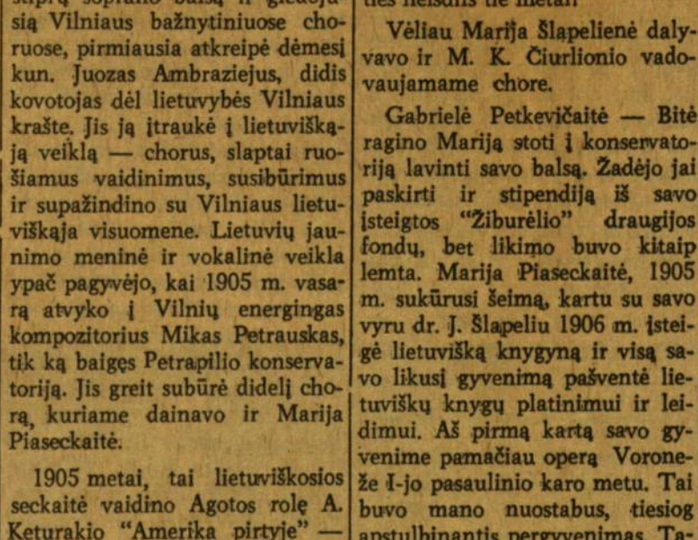

Pirmosios lietuviškosios operos "Birutės" spektaklio dalyviai, minint 55-tąsias pirmojo pastatymo metines Vilniuje 1961 m. Iš kairės į dešinę: V. Landsbergis, E. Gališauskaitė A. Žmuidzinavičius, Marija Piaseckaitė-Šlapelienė ir Kipras Petrauskas.

VINCĖ JONUŠKAITĖ

teko garbė dainuoti pagrindinę rolę šios operos pirmajame pastatyme Vilniuje. Tad jai vėliau ir pritapo operos mėgėjų tarpe "pirmosios Birutės" vardas.

Apie tą savo debiutą Marija Šlapelienė rašo savo atsiminimuose: "Kiek jaudinausi, kiek bijojau! Salė buvo pilnutėlė žmonių: lietuvių, lenkų, gudų, rusų. Gerai, kad mano vaidmens pradžioje nereikėjo vaikčioti po sceną. Beraudant buvo galima paslėpti baimę, o paskui jau įsidrąsinau. Niekad iš mūsų atminties neišdils tie metai!"

Vėliau Marija Šlapelienė dalyvavo ir M. K. Čiurlionio vadovaujamame chore.

Gabrielė Petkevičaitė — Bitė ragino Mariją stoti į konservatoriją lavinti savo balsą. Žadėjo jai paskirti ir stipendiją iš savo įsteigtos "Žiburėlio" draugijos fondų, bet likimo buvo kitaip lemta. Marija Piaseckaitė, 1905 m. sukūrusi šeimą, kartu su savo vyru dr. J. Šlapeliu 1906 m. įsteigė lietuvišką knygyną ir visą savo likusį gyvenimą pašventė lietuviškų knygų platinimui ir leidimui. Aš pirmą kartą savo gyvenime pamačiau operą Voroneže I-jo pasaulinio karo metu. Tai buvo mano nuostabus, tiesiog apstulbinantis pergyvenimas. Tąsyk laukėme atvažiuojant iš Petrapilio Kipro Petrausko (deja, neatvažiavo). Mūsų choro vedėjas Vincas Nacevičius papasakojo, kad jau 1906 m. buvusi Vilniuję pastatyta pirmoji lietuviška opera "Birutė" ir kad joje dainavęs Kipras Petrauskas.

Kai aš, kaimo mergaitė, išgirdau ir daugiau sužinojau apie tą lietuvišką operą, man parūpo, kas dainavo pagrindinę Birutės rolę. Išgirdau Marijos Piaseckaitės — Šlapelienės vardą, ir jis man giliai įstrigo atmintin. Juk man tąsyk opera buvo mano svajonių viršūnė!

Kai grįžau iš Voronežo į Subačių ir 1918 m. rudenį nuvykau į Vilnių, man labai rūpėjo pamatyti Mariją Šlapelienę. Kompozitorius Juozas Tallat - Kelpša nuvedė mane pas M. Šlapelienę į jos knygyną. Pamačiau pirmąją Birutę tarp knygų, pagarbiai jai nusilenkiau ir vos drįsau su ja kalbėtis. Vėliau, kiekviena proga būdama Vilniuje, jausdavau pareigą ir malonumą aplankyti Mariją Šlapelienę, pareikšti jai savo pagarbą.

1919 m. rudenį, Lietuvos kariuomenei išlaisvinus šiaurinę Lietuvą ir mano gimtąjį Subačių, po poros mėnesių nuvažiavau į Kauną, ir tuoj pat kompozitorius J. Tallat-Kelpša mane įtraukė į chorą. Tąsyk, po 13 metų nuo pirmojo "Birutės" pastatymo Vilniuje, ji ir Kaune išvydo rampos šviesą. Režisavo Ant. Sutkus, dirigavo komp. J. Tallat-Kelpša, o J. Štarka buvo choro dirigentas. Birutės rolę dainavo A. Galaunienė, Birutės brolio — Marcinkus, I-ji vaidilutė buvo M. Vaičkienė, gi II-ją vaidilutę dainavau aš. Deja, nebuvo nė vieno dainininko iš pirmojo "Birutės" pastatymo Vilniuje sąstato.

Marija Šlapelienė, likusi lenkų pavergtame Vilniuje, pasinėrė lietuviškos knygos platinimo darbe, tačiau meilė dainai ir muzikai joje niekad, iki gilios senatvės neišblėso. Kai po ilgos lenkų okupacijos Vilnius susilaukė lietuviškų operų pastatymų, 1940 m. vieno spektaklio metu M. Šlapelienė norėjusi pasveikinti Kiprą Petrauską. Ji savo atsiminimuose apie tą po daugelio metų susitikimą su Kipru taip rašo:

— Po pirmojo veiksmo nuėjau į užkulisius ir papračiau pakviesti Kiprą Petrauską. Atbėgo Kipras užduseęs, sušilęs, žiūri į mane ir klausia: "O kas tamsta būsi?" "Aš tavo Birutė". Nušvito Kipras, išskėtė rankas ir uždainavo: "Birute, sesyte, eik šen nebijoki..." Tai arija iš Birutės brolių dueto, kurią "Birutės" pirmojo Vilniuje pastatymo metu dainavo Kipras, dar būdamas jaunas vaikinas.

1956 m. Vilniuje buvo iškilmingai paminėtas pirmosios lietuviškos operos penkiasdešimtmetis. Tąsyk buvo prisiminta jau aštuntą savo amžiaus dešimtmetį įpusėjusi pirmosios Birutės atlikėja Marija Šlapelienė. Ji su kitais keliais tuo metu tebegyvenusiais pirmojo spektaklio dalyviais buvo operos teatre iškilmingai pagerbta.

Marija Piaseckaitė Birutės vaidmenyje Miko Petrausko pirmosios lietuviškosios operos "Birutė" spektakliuose 1906 metais Vilniuje.

Lietuviškos knygos skleidėja ir leidėja

Labiau pažinti ir pamilti lietuvišką knygą Mariją Piaseckaitę paskatino Gabrielė Petkevičaitė — Bitė. Ji 1903 m. pasikvietė jaunutę Mariją praleisti atostogas Puziniškio dvare ir pavedė jai tvarkyti, kataloguoti savo didžiulę biblioteką. Ten būsimoji knygininkė kelerių atostogų metu plačiai susipažino ne tik su knygomis, bet ir su daugeliu lietuvių kultūrininkų, kurie atvažiuodavo pas Bitę, jieškodami literatūros (ypač slaptos) ir šiaip įvairiems pasitarimams lietuviškos veiklos reikalais. Ten tai Marija susipažino ir su savo būsimuoju vyru Jurgiu Šlapeliu, Maskvos universiteto medicinos studentu. Atgavus spaudą ir 1904 m. P. Vileišiui įsteigus Vilniuje lietuvišką knygyną, Marija Piaseckaitė buvo pakviesta jam vadovauti. Marija Piaseckaitė, sukūrus su J. Šlapeliu šeimą, 1906 m. pati įsteigė savo knygyną. Ji jau turėjo ne tik patirties, bet ir plačius ryšius su knygų leidėjais JAV-se, Tilžėje ir kitur, palaikė glaudžius ryšius ir su Morta Zauniūte. Šlapelių lietuviškas knygynas Vilniuje, kurio veikla be pertraukos truko beveik pusę šimto metų, lietuviškos knygos istorijoje suvaidino svarų vaidmenį. Kukliai atrodantis knygynas per daugelį metų buvo ne tik lietuviškų knygų prekybos centras ir knygų leidykla, bet ir lietuviškos visuomenės susitikimų, pasitarimų, įvairios informacijos vieta.

Bibliografas Vl. Žukas yra suregistravęs ir paskelbęs keliasdešimt Šlapelienės knygyno išleistų spaudinių pavadinimų, jų tarpe vadovėlių, žodynų, katalogų, gaidų, kalendorių (Biblioekininkystės ir bibliografijos klausimais, Vilnius 1966, IV. t.).

Knygyno savininkei nebuvo lengva taikytis prie besikeičiančių Vilniuje valdžių reikalavimų, potvarkių ir teko ne kartą smarkiai kovoti dėl knygyno egzistencijos. Dažnos kratos, jieškant draudžiamos literatūros (tiek rusų, tiek vokiečių, o ypač lenkų ilgos okupacijos metu), tardymai, konfiskacijos, pabaudos, pakartotinai keliamos bylos, visa tai gulė daugiausia ant M. Šlapelienės pečių, nes dr. Jurgis Šlapelis I-jo pas. karo metu buvo rusų caro valdžios, kaip gydytojas, mobilizuotas, grįžęs po karo tik iš dalies tegalėjo knygyne savo žmonai padėti, mat, jis rašė žodynus, mokytojavo, taisė leidžiamų knygų kalbą ir buvo įsijungęs į visokeriopą Vilniaus lietuvių kul-

(Nukelta į 2 psl.)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Dialogas apie psichiatrinį terorą

Psichiatrinio teroro tema, šiandien diskutuojama visame pasaulyje, yra labai retas paukštis Lietuvos spaudoje. Todėl su ypatingu dėmesiu skaitome "Gimtajame krašte" 1978. I. 26 pasirodžiusį Vlado Braziūno pasikalbėjimą su Respublikinės Vilniaus psichoneurologinės ligoninės gydytoju, psichiatru docentu Napoleonu Indrašiumi.

Šiame pasikalbėjime daktaras Indrašius pasmerkia "šmeižto kampaniją" Šeštajame pasauliniame psichiatrų kongrese Honoluluose, kur "tarybiniai psichiatrai buvo apkaltinti piktnaudžiavimu psichiatrija". Pasak jo, Tarybų Sąjungoje, "kaip niekur kitur, didžiulis dėmesys skiriamas psichinių susirgimų profilaktikai, stengiamasi gydyti ir lengviausias neurozes", kurios galinčios komplikuotis "iki stiprių psichozių, psichopatijų". Išskirtinės kritikos pasikalbėjime susilaukia "ponas Ridvėjus, Blochas ir kiti panašūs specialistai", tvirtinantys, jog, tokiais argumentais dangstantis, Tarybų Sąjungoje "į ligonines guldomi visai sveiki žmonės".

Kadangi daktaras Indrašius tepasitenkina tų dviejų "specialistų" pavardėmis, trumpai su jais susipažinkime. Sydney Bloch yra australų psichiatras, dabar dėstantis Oksfordo universitete. Peter Reddway, Londono universiteto profesorius bei kelių knygų apie Tarybų Sąjungą autorius, ypač domisi Lietuva ir yra parašęs straipsnių apie "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką" ir apie lietuvių tautinį — religinį sąjūdį. Jiedu yra autoriai pernai išėjusios knygos vardu "Psichiatrinis teroras — kaip tarybinė psichiatrija naudojama disidentizmui užgniaužti".

Profesorius Reddaway, susipažinęs su daktaro Indrašiaus teiginiais, prisiuntė savo komentarų. Jis rašo, kad "mizernas" (miserable) pasikalbėjimas "Gimtajame krašte" labai panašus į nesenus dr. Babajano pasisakymus apie "Psichiatrinį terorą" Maskvos dienraštyje "Literatūrnaja Gazieta". Dr. Indrašiaus pastabose nesą nei mažytės užuominos, kad jis būtų skaitęs tą knygą. Todėl ir jo "demagogiškos" pastabos esančios visai neįtikinančios; iš jų dvelkia ypatingas susirūpinimas knygos poveikiu.

"Mūsų gydytojai psichiatrai", tvirtina Indrašius, "griežtai laikosi medicininės etikos... Tarybų šalyje... psichiatrijos etinės normos grindžiamos įstatymais, o ne vien gerais norais, kaip tai daugiausia yra Vakaruose". Profesorius Reddaway apie tai rašo: "Kai kituose kraštuose padaroma klaida, pasiunčiant normalų žmogų į psichiatrinę, tokią klaidą galima atitaisyti teisinės peržiūros pagalba". Tokia procedūra neįmanoma pagal tarybinius įstatymus: "Pacientui neleidžiama pasinaudoti advokato pagalba ir, įstumtas į psichiatrinę, jis neturi teisės apeliuoti į teisinius organus".

Dr. Indrašius pasakoja, kad kai "tarybinėse psichoneurologinėse ligoninėse gydyti asmenys atsidūrė užsienyje, jų ligotumu aiškiai įsitikino šios srities specialistai — ne vienas tų asmenų ir toliau reikalingas gydymo". Profesorius Reddaway į tai atsako: "Užsienio specialistams nereikia gydyti nė vieno iš užsienin emigravusių žymiųjų tarybinių disidentų. Šiuo atveju, kaip ir apskritai, dr. Indrašius kalba bendromis frazėmis nepasiremdamas jokiais įrodymais ir pavardėmis".

Užbaigiant reikia pridurti, jog Blocho ir Reddaway knyga apie "Psichiatrinį terorą" yra kruopščiai dokumentuota. Joje aprašomi ir Mindaugo Tomonio, Donato Butkaus, Algirdo Žiprės ir daugelio kitų nuo piknaudžiavimo psichiatrija nukentėjusių lietuvių pergyvenimai. Jų pavardės ir likimai remia profesoriaus Reddaway tvirtinimus ir paneigia dr. Indrašiaus psichiatrinį terorą teisinančias bendrybes.

K. Ž.

Laiškas iš Rochesterio

Po jaunųjų spektaklio

Mielas Kazy,

Aną šeštadienį, žiūrėdamas mūsų jaunimo vaidinimo, negalėjau atsikratyti pavydo Jūsų Chicagai. Kai prieš kelias savaites joje buvau, kun. Kezys sudarė progą porą valandų pabūti šeštadieninėje mokykloje. Buvau tik pas vyresniuosius, bet, eidamas koridoriais, stebėjausi ir kitų klasių gausumu, o sekmadienio rytą atsitiktinai patekau į Jaunimo centrą ir apstulbau: nuo pat viršaus ligi apačios visas pastatas knibždėte knibždėjo jaunais žmonėmis. Kai sutikęs pažįstamą nusistebėjau tokiu daugumu, jis labai paprastai atsakė: "Dabar tai nieko, bet reikėjo ateiti per Kaziuko mugę, tada tai būtum pamatęs."

Iš tikrųjų, Kazy, nepaprastai gera turėti tiek daug. Yra iš ko rinktis, lengva pasiskirstyti pagal pamėgimus, kiekvienam užmanymui gali ne tik užtekti, bet dar ir atsargoje likti. Manau, kad pas jus taip ir yra. Mūsų mažoje vietoje kitaip. Yra tik saujelė, ir tie patys visur turi spėti. Jie ir skautai, ir ateitininkai, ir pasaulio jaunimo sąjungoj (kaip tik čia ir šio pavasario jos suvažiavimas vyksta), ir tautiniuose šokiuose, ir dar kur kitur. Į tuos, kur kitur, reikia įglausti ir jaunimo teatrą, kuris vis ir vis atgyja, kaip anas nemarusis Arabų dykumos paukštis. O taip yra, kad iš mokyklos išėjusių jaunuolių čia labai nedaug kas pasilieka. Baigia ir išeina studijų tęsti ar dirbti kur toliau. Taip nubiro Tadas Klimas (į Chicagą), Jūratė Krokytė (į Philadelphią), su ypatingu teatro pamėgimu ir dideliu talentu Kristina Sabalytė, savo vienos iniciatyva labai gražiai pastačiusi Škėmos "Žvakidę", išėjo studijų tęsti į Vidurinius Vakarus. Bet vis kas nors lieka. Šiam sezonui atsirado nelaukta organizatorė Vilija Dėdinaitė. Ji pasirinko satyrinę A. Kairio komediją "Ku-Kū", subūrė būrelį jaunimo, pasiprašė nuo jaunų dienų teatru galvą prasimušusį A. Cieminį parežisuoti, kai pritrūko jaunimo, dailininko Šarkos vaidmeniui pasikvietė net vieną iš vyresniųjų, taip pat scenos

Ročesteriečių jaunimas vaidina Anatolijaus Kairio komediją "Ku-Kū": Feliksas Jonaitis (Darius Kašinskas) su dukra Gražute (Gailė Tamošiūnaitė).

Anatolijaus Kairio "Ku-Kū" Rochesteryje: dailininkas Šarka (Alfonsas Džiakonas) su Ona Jonaitiene (Vilija Dėdinaitė). Nuotr. J. Jankaus

liga sergantį, Alfonsą Džiakoną. Po ilgų žiemos vakarų darbo, komedija tapo gražiu spektakliu.

Prisipažinsiu, Kazy, kad eidamas žiūrėti buvau užgultas geros dozės skepticizmo. Net atsiminiau Tavo norą, kad ką nors parašyčiau, apie tą jaunimo spektaklį, ir labai abejojau, ar bus ką ne tik rašyti, bet ir abejingu žodžiu paminėti. Pats nežinau, iš kur buvo tokia nuotaika įlindusi, bet prisipažįstu, kad buvo. Ir uždangai skleidžiantis dar buvo, bet jau po kelių minučių atėjo galvon, nebepamenu kieno, bene tik Juozo Miltinio, pasakymas, kad spektaklis vienas pats sau yra nebaigta meno forma, kurią turi užbaigti žiūrovai. Gal ir teisybė. Iš tikrųjų, spektaklis tik pasiūlo nuotaikas, kelia klausimus, meta salėn minčių užuomazgas, o žiūrovai priima ir gyvena kartu arba paneigia ir nuo jų užsitveria. Tas bendravimas, kūrimas kartu, virstąs teigiamu ar neigiamu dialogu salės su scena, ir yra pats esminis teatro elementas. Žinoma, blogiausias dalykas atsitinka, kada spektaklio užmanymas nepajėgia perlipti per scenos kraštą ir numiršta ten pat tarp vaidintojų, o žiūrovai palieka be nieko ir pradeda tarpusavy savo reikalus svarstyti. Toji paskutinioji nelaimė neretai atsitinka mėgėjų spektakliuose. Yapč jaunų mėgėjų, tokių kaip čia, dauguma tik įpusėjusių antrą dešimtmetį. Tai labiausiai ir neramino. Ne dėl savęs ir ne dėl susirinkusių, bet dėl paties vaidinančio jaunimo. Su smagumu, Kazy, turiu prisipažinti, kad be reikalo baugštinaus. Jie jau su pirmom frazėm sugebėjo perlipti per rampą, visa salė ir scena tapo vienas vienetas. Ir ne todėl, kad jie mūsų jaunimas, bet kad čia pat visų akyse šešiolikmetės mergaitės tapo subrendusiomis ar net jau į perbrendimą pasinešusiomis moterimis ir ėmė gyventi rūpesčiais ir "rūpesčiais", kurie ir mums patiems artimi jeigu jau ne iš savos, tai iš kaimynų pusės. Poros valandų spektaklis nuriedėjo kaip viena minutė, ir vienas pažįstamas tuoj pasakė: "Kodėl tokių pasirodymų jie negalėtų per metus padaryti nors trejetą".

Kai žiūrėti lengva, atrodo, kad ir padaryti nesunku. Iš tikrųjų yra visiškai atvirkščiai. Tik po didelio darbo ir labai nuoširdaus atsidėjimo atsiveria lengvumas. Kiek atsimenu, Vilija Dėdinaitė jau praėjusį rudenį susirado veikalą, kuris jai atrodė ir nelabai sunkus ir idėjine puse artimas momentui, be to dar ir vaidintojų skaičiumi įkandamas, nors, kiek iš tolo patyriau, visokiais darbais apsikrovusius draugus ne taip lengva buvo įtraukti į dar vieną užsiėmimą. Kai kas jau net darbui įsibėgėjus turėjo pasiraukti ir jų vieton reikėjo vėl ko nors ieškoti. Bet darbas nesugriuvo, Ir smagu, kad nesugriuvo. Ne tik smagu, bet ir patiems vaidintojams naudinga.

Kai prieš keletą metų jaunimas vaidino pirmą sykį, po sunkaus ir ilgo kalbos gerinimo darbo, kurį ant pečių nešė dr. A. Klimas, vis tiek jutai, kad vaidina žmonės, neseniai lietuviškai išmokę. Šį sykį to nebesijautė. Visas ansamblis šnekėjo gražiausiu lietuvišku tarimu. Vienas kitas svetimas garselis kai kur dar pralindo, bet vargu ar be to kada beapseisim. Manau, kad ir dr. Klimas šį sykį jau mažiau beturėjo sunkumų. Ima noras net patyrinėti, kodėl tas jaunimas, užuot vis labiau nuklydęs nuo savo tėvų kalbos, su laiku į ją artėja ir jau kalba beveik nebeblogiau už savo tėvus. Pagyvenusias, visokių "ožių" pilnas moteris be priekaištų suvaidino Vilija Dėdinaitė (Oną Jonaitienę), Antanina Žmuidzinaitė (Janiną Raudienę), Rasa Krokytė (Rozaliją Bubnienę). Visos trys šešiolikmetės (ar ant tų metų ribos), bet režisierius ir Stasio Ilgūno grimas sugebėjo jas pasendinti į sunkiai bepažįstamas moteris. Arūnas Lapinas visiškai gerai apdorojo gyvastingą šešiasdešimt penkerių metų Mykolą Jonaitį. Pauliaus Klimo profesorius Gaida sugebėjo labai švelniai pasišaipyti iš muzika "užsidegusios" šeimininkės, ne menkiau tą patį darė ir kiek į patosą pasinešęs Alfonsas Džiakonas (dailininkas Šarka). Abiejų gerai apvaidintos pastabėlės ne sykį per salę nuėjo juoko virpuliu. Gailei Tamošiūnaitei (Gražutė) ir Tomui Pierce (Niki Raudys) buvo kiek lengvesnis uždavinys. Juodu vaidino savo amžiaus jaunuolius, bet ir juodu savo vaidmenyse parodė gražių momentų. Tomui trumpam vaidmeny mažiau buvo kur pasireikšti, bet Gailė, ypač ginče su motina (Vilija Dėdinaitė), sukūrė visą eilę tikrai pasigėrėtinų scenų. Darius Kašinskas padarė gerą Feliksą Jonaitį, žmogų mėginantį išsikapstyti iš žmonos užgujimo, o Aras Tamošiūnas tokį savotiškai jaukų šungaudį. Apskritai spektaklis išėjo vieningas, išlaikąs salės dėmesį ligi paskutinės minutės, o tai ir yra vienas iš pagrindiniausių teatro siekimų. Ne tik šnekėti, bet ir susišnekėti.

Norėdamas jieškoti už ko užsikabinti, visada gali užčiuopti kokią neapdailintą vietelę. Jų visada galima rasti net profesionalų darbe, tai ką kalbėti apie mėgėjus ir ypač dar apie tokius jaunus. Čia norėčiau suminėti tik porą trūkumų. Pirmiausia reikėtų dar padirbėti su kalbos ryškumu (dikcija). Žmonės ateina suprasti visą tekstą ir nesmagu, kai nepagauni kartais ir visos eilės krūvon suveltų žodžių. Gal apskritai toks šių dienų palinkimas. Televizijoje ir kino filmuose daugelis jaunučių labai išgarsintų aktorių taip pat neretai panašiai velia, bet tai yra kirtimas šakos, ant kurios patys sėdi. Kaip ilgai žmonės džiaugsis nauju talentu, tegalėdami suprasti vos pusę, ką jis mėgina pasakyti? Antra — reikėtų atkreipti į kai kurių vaidintojų balso projekciją. Negera, kai net svarbus pasakymas vos vos persirita per pirmąsias eiles.

Kai pats spektaklis rieda taip gerai, atrodo, tuos trūkumėlius nebesunku bebūtų pašalinti, ypač, kad girdėti, jog tas pirmas pasirodymas nežada būti ir paskutinis. Tikrai verta, kad su juo būtų pasirodyta ir kitose vietose, o Vilijai Dėdinaitei reikia palinkėti jėgų, laiko, užsispyrimo ir gerų draugų, kad ateinančiais metais vėl galėtų suorganizuoti nemenkesnį spektaklį.

Baigdamas norėčiau suminėti dar vieną aspektą, kuris turbūt galimas tik tokioje mažoje vietoje, kaip mūsiškė. Nors visus jaunimo spektaklius globoja ateitininkai, bet juose telkiasi visokių pažiūrų ir organizacijų teatro mėgėjai. Nuo skautų ligi medžiotojų ir meškeriotojų, ir tai yra dar viena geroji to darbo pusė.

Tavo

Jurgis Jankus

Nauji leidiniai

● **MOTERIS, 1978 m. sausio-vasario mėn., Nr. 1. Lietuvių moterų žurnalas. Leidžia Kanados Lietuvių katalikių moterų sąjunga. Redaguoja Nora Kulpavičienė. Administruoja Bronė Pabedinskienė. Žurnalo prenumerata — 10 dol. Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 128, Canada.**

Šiame numeryje bene pats įdomiausias rašinys yra Petronėlės Orintaitės, kur atsiminimų forma liečiama Vinco Mykolaičio-Putino draugystė ir vedybos su Emilija Kvederaite. Apie amerikietę moterį rašo P. Gaučys. Spausdinama A. T. lietuvių kalbon išversta latvių rašytojo Alfredo Dziluma novelė. Puslapiai puošiami mūsų dailininkų darbų nuotraukomis. Įdomūs ir praktiški nuolatiniai skyriai: Knygos, Moterys pasaulyje, Sveikata, Madų ir grožio pasaulis, Šeimininkės kampelis.

● **ŠVIETIMO GAIRĖS, 1978 m. vasario mėn. Nr. 4 (17).** Lietuviškojo ugdymo leidinys. Leidžia JAV LB Švietimo taryba. Redaguoja Danutė Bindokienė, 6634 S. Richmond St., Chicago, Ill. 60629. Administruoja Jonas Bagdonas, 6449 S. Troy St., Chicago, Ill. 60629. Kaina metams — 3 dol., čekius rašyti: Lithuanian Educational Council, Inc. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje.

Mokytojams ir šiaip lituanistiniu švietimu besirūpinantiems parankus dalykinis leidinys, daugiau informacinio, mažiau studijinio pobūdžio.

— Nerūstauk, kad negali padaryti kitų, kokiais norėtum kad jie būtų, kadangi pats negali pasidaryti, koks norėtum būti.

Tomas Kempietis

Mariją Šlapelienę prisimenant

(Atkelta iš 1 psl.)

tūrinę veiklą, be to, nuo 1932 m. sunkiai sirgo. Vieni iš sunkiausių Šlapelienės pergyvenimų lenkų okupacijos metu buvo 1938 m. pradžioje. Tuo metu lenkų valdžia buvo pasiryžusi visiškai sunaikinti lietuviškąją veiklą Vilniaus krašte, taigi ir Šlapelienės knygyną. Po 4 savaitės trukusios kratos knygyne, jo sandėliuose ir Šlapelių bute daug knygų buvo konfiskuota, sandėliai užantspauduoti, o knygyno savininkei iškelta byla, kaltinant ją priešvalstybine veikla. Tik kai Lietuva buvo priversta priimti lenkų ultimatumą ir užmegzti tarpvalstybinius su Lenkija santykius, byla buvo pamiršta ir anuliuota.

Knygnešė

Mariją Šlapelienę drąsiai galima pavadinti lietuviškosios spaudos knygneše. Tiesa, ji spaudos draudimo metais pati lietuviškų knygų iš Rytprūsių nenešė, tačiau ji slėpė savo tėvų namuose kitų slapta atgabentas knygas ir iš čia jas toliau platino.

Pas Gabrielę Petkevičaitę, šalia didžiulės bibliotekos namuose, buvo dar ir kita, slapta draudžiamų knygų bibliotekėlė miške, vad. pušynėlyje, medžių drevėse. Ten Marija atostogų metu nusivesdavo patikimus Petkevičaitės svečius ir aprūpindavo juos reikiama spauda. Lenkų okupacijos metais ji gabendavo iš Nepriklausomos Lietuvos įvairiais keliais (per "žalią sieną", per Latviją, Vokietiją) ten išleistas knygas. Jų tarpe būdavo ir antilenkiškų, ir dėl to Šlapelienei ne kartą teko nukentėti. Panašiai būdavo gabenamos Vilniuje išleistos knygos į Nepriklausomą Lietuvą.

Kolekcionierė

Meilė viskam, kas lietuviška, buvo Šlapelienei akstinų ne tik skleisti, bet ir kolekcionuoti lituanistiką ir viską, kas su lietuviška veikla, lietuviška tautodaile susiję: senas, retas knygas, rankraščius, pakvietimus, plakatus, gaidas, atvirukus, religinius paveikslėlius, liet. pašto ženklus, numizmatiką, lietuviška tematika drožinius, ženklelius ir t. t. Mane, lankantis Šlapelienės knygyne, žavėjo tarp knygų besipuikuojąs liaudies meno kūriniai, ir tai buvo viena iš pirmųjų paskatų, paraginusi mane kolekcijonuoti lietuvių tautodailę.

II-jo pas. karo audroms siaučiant, tarp gaisrų, bombardavimų ir kitų negandų Šlapelienei pavyko išsaugoti didžiąją dalį tų vertingų rinkinių. 1977 m. po Marijos Šlapelienės mirties lapelių biblioteka, archyvas, rankraštynas bei kiti vertingi rinkiniai buvo pavesti Vilniaus universiteto Mokslinei bibliotekai, kaip Šlapelių kultūrinis palikimas.

Marija Šlapelienė, artėjant gyvenimo saulėlydžiui, rašė atsiminimus. Juose aprašyta daug įdomių, akivaizdžiai pergyventų įvykių bei prisiminimų apie daugiau ar mažiau žinomus veikėjus, spalvingus asmenis, su kuriais jai teko bendrauti. Gera būtų, kad tie Vilniaus veteranės M. Šlapelienės atsiminimai neliktų tik rankraščiuose, bet būtų išspausdinti (tik maža jų dalis pokario metais pasirodė spaudoje) ir tuo prisidėtų prie jos išgyventos įdomios epochos, ypač Vilniaus panoramos fone, nušvietimo.

Mano gyvenime Marija Piaseckaitė-Šlapelienė buvo viena iš tų kilnių asmenybių, kuriai su pagarba lenkiu galvą. Tikiu, kad jai, su kaupu atlikus savo gyvenimo uždavinius, tikrai ramu ilsėtis Vilniaus Rasų kapuose, šalia savo vyro ir tarp daugelio bičiulių, dirbusių mūsų numylėtos tėvynės labui.

Šlapelių knygynas Vilniuje 1931 metais, švenčiant 25 metų jubiliejinę jo veiklos dieną. Iš kairės į dešinę: Marija Piaseckaitė-Šlapelienė, dr. Jurgis Šlapelis, Skaistutis Šlapelis ir Šlapelienės padėjėja Adelė Klišytė.

DR. K. G. BALUKAS
Akušerija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija.
6449 So. Pulaski Rd. (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
Jei neatsiliepia skambint 374-8004
Priima ligonius pagal susitarimą.

DR. VL. BLAŽYS
PLAUČIŲ IR VIDAUS LIGOS
Marquette Medical Center
6132 So. Kedzie Avenue.
Val.: pirmad., antrad ir ketvirtad. 6 iki 7:30 val. vakaro.
Šeštad. nuo 1 iki 3 val.
Pagal susitarimą.
Ofiso telef. WA 5-2670.
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048.

Tel. ofiso HE 4-5849; rez. 388-2233
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val.: pirm., antr., ketv. ir penkt. 1:00 - 5:00 val. popiet, treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Jonas G. BYLA-BYLAITIS
GALVOS IR STUBURO LIGOS
2858 West 63rd Street
Chicago, Illinois 60629
Tel. — 476-3409
Valandos pagal susitarimą

Dr. Ant. Rudoko kabinetą perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
Tel. — GR 6-2400
Val.: pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antrad. ir penkt. 10-4; šeštad. 10-3 val.

Ofis. tel. 735-4477; Rez. 246-2839
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
Specialybė — Nervų ir Emocinės ligos.
CRAWFORD MEDICAL BLDG.
6449 So. Pulaski Road

DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Tel. — BE 3-5893
Specialybė Akių ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso tel. — PR 8-2220
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKŠA
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penkt. nuo 12 iki 2 val. ir nuo 5 iki 8 val. vak. Šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. A. JUCAS
DERMATOLOGIJA
CHIRURGIJA
5214 No. Western Avenue
1002 No. Western Avenue
Tel. atsakoma 12 valandų
489-4441 — 561-4605

Įstaigos ir buto tel. 652-1381
DR. FERD. VYT. KAUNAS
BENDROJI MEDICINA
1407 So.49th Court, Cicero, Ill.
Kasdien 10-12 ir 4-7
Išskyrus treč. ir šeštad

Tel. ofiso ir buto: OLympic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 50th Ave., Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak., išskyrus trečiadienius.
Šeštadieniais 12 iki 4 val. popiet.

Tel. REliance 5-1811
DR. WALER J. KIRSTUK
Lietuvis gydytojas)
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penkt. nuo 12-4 val. popiet ir 6-8 val. vak. Treč. ir šeštad. uždaryta.

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
KŪDIKIŲ IR VAIKŲ LIGOS SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue.
Valandos: Kasdien nuo 10 val. ryto iki 1 val. popiet.
Ofs. tel. RE 7-1168, rez. 239-2919

Ofs. HE 4-1818; rez. PR 6-9801
DR. J. MEŠKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
71-os ir Campbell Ave. kamp.
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. 3 iki 7 v. p. p. Tik susitarus.

OPTICAL STUDIO
VIOLETA KAROSAITĖ
7051 So. Washtenaw — Tel. 778-6766
Pritaikomi akiniai pagal gydytojų receptus.
Didelis akinių rėmų pasirinkimas.
Val.: pirm., antr., penkt. 10-5:30.
Ketv. 1-8 v. vak. Šešt. 10-4 v. p. p.
Trečiadieniais uždaryta.

Telef. — 282- 4356
DR. ROMAS PETKUS
AKIŲ LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai:
111 NO. WABASH AVE.
4200 NO. CENTRAL AVE.
Valandos pagal susitarimą.

DR. FRANK PLECKAS
(Kalba lietuviškai)
OPTOMETRISTAS
Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "Contact lenses"
2618 W. 71st St. — Tel. 737-5149
Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PŪSLĖS IR PROSTATO CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antrad. nuo 1-4 popiet ir ketv. nuo 5-7 vakare
Ofiso tel. 776-2880, rezid. 448-5545

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS
Adresas 4255 W. 63rd Street
Ofiso telef. RE 5-4410
Rezidencijos telef. GR 6-0617
Ofiso val.: pirmad. ir ketvirtad. nuo 1:00 ligi 3:00 val. popiet

Ofiso tel. HE 4-2123. Namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val.: pirm., antrad., ketv. ir penktad 2-5 ir 6-7 — iš anksto susitarus.

Tel. ofiso PR 6-6446
F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.
Treč. ir šeštad. pagal susitarimą.

Ofs. tel. 586-3166; namų 381-3772
DR. PETRAS ŽLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6234 So. Narragansett Avenue
Val.: pirm., antr., ketv. ir penkt 2-7; šeštadieniais pagal susitarimą

Perskaitę "Draugą", duokite jį kitiems.

Vytauto Alanto paminklinis romanas Liepkalnio sodyba

K. BARĖNAS

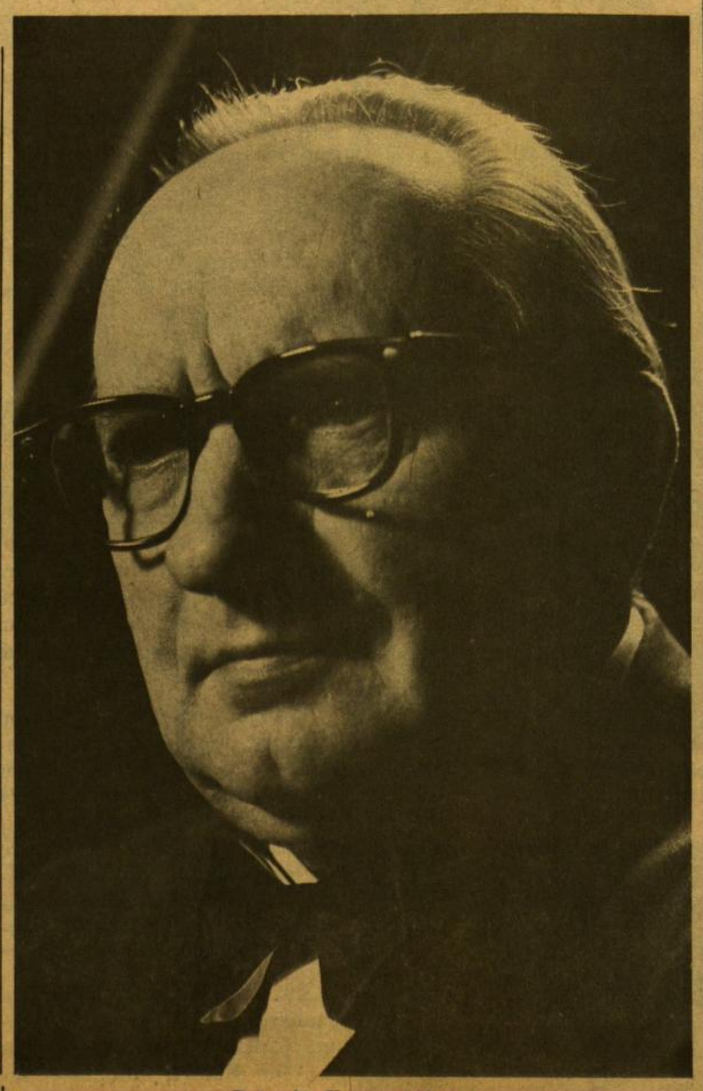

Rašytojas Vytautas Alantas

Vytautas Alantas, LIEPKALNIO SODYBA. Romanas. Išleido Lietuvių agronomų sąjunga 1977 m. Iliustracijos — A. Virbicko. Spaudė "Draugo" spaustuvė, 4545 W. 63rd. St., Chicago, IL 60629. Tiražas — 1000 egz. Knyga kietais viršeliais, 440 psl., kaina — 10 dol., gaunama ir "Drauge".

*

Gal ir gražu, kai vertam žmogui ar jų grupei ar įvykiui įamžinti pastatomas paminklas, granitinis ar kitoks. Tiesa, granitiniai ir kitokių medžiagų paminklai turi šiokių tokių trūkumų: juos ir sudaužyti galima ir pasiekti ne visada įmanoma, kad iš arti pajustum visą didybę. Pavyzdžiui, kas norėjo stipriau iš paminklo pajusti savanorių nuopelnus ir jų aukos mistiką, turėjo pasiekti Kauną ir jo Karo muziejų ir gal pastovėti vakare per iškilmes (kituose miestuose ir paminklai ir iškilmės vargu teikė tokios užkrečiamos didybės). O anas romėnų poetas, kuris rašė "Sau paminklą statčiau užu vario tvirčiau...", dar ir šiandien žinomas po tūkstančio metų, ir jo tas raštiškasis paminklas pasiekia visus, kas tik nori su juo susipažinti.

Kadangi nepriklausomoji Lietuva rėmėsi daugiausia žemės ūkiu, visiškai suprantamas geros valios specialistų — agronomų noras įamžinti rimtam paminle tuos, kurie augino dėslias vištas, pieningas karves, bekonus, gerų veislių avis, žąsis, sodino soduose obelis, kurių vaisius mėgo kitų kraštų gyventojai, ir t.t. Paminklas pažangėjančiam ūkininkui kartu yra įamžinimas ir tų specialistų, kurie nešė kaiman šviesą.

Vieną tokį knygos forma paminklą pažangėjančiam žemės ūkiui pastatė J. Glemžos vadovaujamas būrys buvusių kooperatininkų "Žemės ūkio gamybinė kooperacija nepriklausomoje Lietuvoje 1920-1940" (1972 m.) leidiniu. Atskiras veiklos sritis ir ūkines organizacijas aptariančiais straipsniais ir gausiais statistikos duomenimis toje knygoje jie pavaizdavo krašto ūkinę pažangą. Bet tai yra paminklas visai ūkio visumai — toje knygoje neparodyta, kaip už pažangą grūmėsi atskiras ūkininkas, kiek jis prisidėjo, kad statistiniai duomenys kasmet rodytų vis didesnę pažangą ir krašto žemės ūkio kilimą.

Lietuvos Agronomų sąjunga, matyt, jautė, kad reikia dar kito ir kitokio paminklo, kuriame per atskirus individus būtų pavaizduotas pažangos siekimas ir pasiektieji rezultatai. Ji ryžosi paskelbti romano konkursą. Konkursas nepasisekė, ir tada romaną rašyti buvo kalbinami kai kurie rašytojai, ir tą sunkoką uždavinį atlikti ėmėsi Vytautas Alantas, ir štai rankose dabar laikome stambų jo darbo rezultatą —romaną **Liepkalnio sodybą (440 puslapių)**, išleistą dar 1977 m. pabaigoje, įrištą kietais žaliais viršeliais, kaip ir tinka knygai, vaizduojančiai žaliąjį kaimą, aprūpintą A. Verbicko pieštu aplanku ir keliomis iliustracijomis. Atspausta "Draugo" spaustuvėje 1.000 egz.; kaina — 10 dol. Turime romane ir du įvadėliu, kurių vienam Agronomų sąjunga pasisako, kas jai rūpėjo, o kitame V. Alantas pasakoja, iš ko ir kokios medžiagos jis gavo savo kūriniui.

Kai mūsų literatūroje visada vyravo kaimas, tai ūkininkui šiokių ir kitokių paminklų jau turėjome romanuose (pvz., V. Ramono "Kryžiai"). Paminklai gal ne visada atrodydavo šviesūs, bet ir V. Alantas prisipažįsta, kad rašydamas atsisakęs minties pavaizduoti ūkininko gyvenimo idilę romane. Kas tiesa, tai tiesa: ligi šiol neturėjome gal tik tokio romano, kuriame specialiai būtų kreipiamas dėmesys į pažangos siekimą — į jaunesnių, šiek tiek daugiau šviesos gavusių ūkininkaičių veržlumą, agronomų vaidmenį, Jaunųjų ūkininkų veiklą, šviesą plėtusių žemės ūkio mokyklų reikšmę.

Iš tiesų šiam V. Alanto romanui labai toli iki idilės. Vargu surastume tokį čia jo vaizduojamąjį žmogų, kuris bent penkiasdešimt procentų tiktų veikti idilėj. O kas vis dėlto išliko idiliška, tai gamtovaizdis, kurį rašytojas mėgsta ir kuris jam sekasi nupiešti. Gal ir neperdėčiau pasakęs, kad jo gamtovaizdis ir piešiamoji aplinka visada galėtų varžytis su mūsų klasikų raštų tos rūšies geriausiais puslapiais. Pasigrožėjęs vaizdu, su didesniu atlaidumu priimi ir kokią nors toliau vaizduojamą sceną, kuri tau dėl ko nors nepatiktų, — gražūs rėmai paperka, ir širdis suminkštėja. O jeigu scena patraukli ir rėmas puikus, tai turi dvigubą malonumą.

Romano herojum V. Alantas pasirinko kiek stambesnį ūkininką, turėjusį 30 ha žemės. Tas herojus, Kostas Norgaila, labai pamažu perėmė ūkio vadžias ir, sakytum, atsitiktinai: motina buvo numačiusi tą sūnelį išleisti į kunigus, bet kaip pramuštgalvį mokykla jį pašalino baigusį tik tris klases. Pasidžiaugęs namų įspūdinga idiliška aplinka — ąžuolais, gandralizdžiais, kūdromis ir kitomis akis viliojančiomis įdomybėmis, pabendravęs su piemenimis ir piemenėmis, pamažu įsitraukia į ūkio darbus, deja, iš pradžių daugiau tik į pagalbinius. Kai motinos dėdė kun. Visbutas prikalbėjo tėvus leisti mokytis vyresnįjį Kosto brolį Aleksą, kuriam būtų turėjęs atitekti ūkis, ir išsivežė jį į Kauną, padėtis pasikeitė — jaunyliui atsivėrė kelias į artojus ir žemės savininkus.

Dar ir namuose Kostas pasireiškia pramuštgalvio palinkimais. Jis ir vakaruškose pasiautėja gal daugiau, negu kuris nors kitas jaunuolis, ir net pasimušti nevengia. Jei ne gražbylys agronomas Rožėnas, gal iš jo, tokio smarkaus vyruko, ir būtų išaugęs į V. Ramono Kreivėną panašus ūkininkas. Net ir jo rūpestis ūkiu ligi tol vargu rodytų kokį ryškesnį palinkimą didesniais mostais siekti kažko nauja (užsimojimas eglaitėmis iš šiaurės apsodinti sodybą kažin ar labai reikšmingas). O agronomas prikalbėjo tėvus leisti Kostuką porai žiemų į žemės ūkio mokyklą. Ten jis susitinka būsimąją žmoną Agnę, ir iš pradžių grįžęs vienas, o paskui abu laužiasi pro nusistovėjusią tvarką, keldami ūkį, ir šviečia kitus —dirba Jaunųjų ūkininkų organizacijoje. Taip, pamažu Kostas nusausina balas, paversdamas jas kultūrinėmis pievomis, užveisia sodą, prisiaugina gyvulių ir pasistato dailią ir erdvią kaminyčią, kad būtų šviesiau gyventi jų vaikams, kurių jie susilaukia ketverto. Lauždamiesi prieš kaimo žmonių tradicinę gyvenimo taisyklę "kaip radom, taip paliksim", jie, tiesa, iš pradžių dar susiduria su tėvų ne tik abejingumu, bet ir priešingumu naujovėms, tačiau pasiryžimas dažniausiai nugali kliūtis, kaip ir šiuo atveju atsitiko.

Pats rašytojas knygos pristatymo iškilmėse yra davęs suprasti, kad didžiausios jo simpatijos bus buvusios sudėtos į jaunąją Agnę Norgailienę. Ji iš tiesų yra tokio būdo, kad sugeba prieiti prie žmonių ir patraukti juos į savo pusę. Sumanumu ir kantrybe ji pamažu nugali ir savo uošvę ir namuose įveda naują tvarką (pvz., kad ir ta būdinga jos kova prieš Norgailų namų įprotį srėbti visiems iš vieno dubens). Jei ne jos užsispyrimas, kažin kada ir tą kaminyčią būtų jai statęs Kostas, kuriam pirmiausia rūpėjo tvartai. Kai įsižeidžia, kad jai primenama neturtinga kilmė, parveža 1.000 litų pasogos. Pasakytum, tiesiog gaila, kad romane nepavaizduota, kaip ji tą sumą išspaudė iš savo tėvų, kurie teturėjo tik 8 ha dirbamos žemės. Ar tėvelis ir močiutė pardavė žemelę, kad dukrelei niekas negalėtų prikaišioti vargingos kilmės? Nuostabiausia, kad Norgailos nė nebando aiškintis, iš kur ji ištraukė tuos pinigus.

Nežinojimas, kaip ta pasoga atsiduria jos kišenėje, pakiša skaitytojui dar didesnių įtarimo klaustukų jau į romano pabaigą. Kai Kostas išvarė iš namų apie Agnę palaidais skvernais sukantį bankelio direktorių Dargužį, atėjo raginimas išsipirkti paskolą. Išsipirk, arba varžytinės! Čia šita idealioji ūkininkė, gelbėdama ūkį, ir įsivelia į šantažą, ir jos apskritai šviesus paveikslas pasidaro dėmėtas, ir skaitydamas tas scenas, kai ji girdo Dargužį, nenorom prisimeni pasogą. Nuvažiuoja ji pas Dargužį prašyti malonės — atšaukti raginimą, kad būtų grąžinta paskola, o tas, tikėdamasis turėsiąs pastovų kūną savo aistroms patenkinti, išduoda jai raštą su kompromituojančiu priedu. Gal rūpesčiai dėl pasogos ir nebuvo susiję su kokiu nors panašiu kriminalu, bet paskolos klausimas vis tiek buvo išspręstas nenatūraliai. Turbūt romano agronomas Rožėnas, kuris, sako, nešiojąsis galvoje visos Lietuvos statistikos biurą, būtų galėjęs išduoti paslaptį, kaip dažniausiai ir natūraliausiai atsitikdavo su praskolintais ūkiais. Ne visur juk bankuose sėdėdavo Dargužiai, ir ne visos ūkininkės buvo jaunos, ir gražios ir su bankininkais pažįstamos, ir galinčios pasmalyžiauti jų nuperkamais saldainiais. Dažniausias kelias juk būdavo varžytinės, kai išeidamas turi apraudoti naujas kaminyčias su dideliais šviesiais langais ir sukultūrintas pievas, veislines karves, šropširines aveles ir leghornines ar dar kitokias mandras vištas. Taigi dirbtinis kriminalinio elemento įvedimas į Agnės Norgailienės ir Dargužio santykius greičiausiai gal bus iš tiesų buvęs noras idiliškai išspręsti ūkio pažangos klausimą —laimingu būdu išgelbstimas ūkis, kuris kasmet labiau kyla, ir Norgailos pagaliau apšaukiami pavyzdingais ūkininkais.

Kostas, tas buvęs padauža, ūkį pakelia daugiausia savo darbu. Būdinga detalė: besiplėšydamas jis ir trūkį buvo gavęs. Su jo charakteriu, rodos, labai dera, kad iš paskos sekioja kaimynų duktė, su kuria jis ne tik vakaruškose pasisukdavo, bet ir pagulėjo vieną vasaros naktį. Bet atrodo, kad V. Alantas tą darbštų, bet toli gražu ne šventą herojų būtinai panorėjo padaryti dar ir savo ypatingos, alantiškos mistikos reiškėju, todėl Kostas romano rėmuose net du kartus patenka į kažkokią ekstazę ir veda diskusijas su akiniuotu sliekų, vieną kartą net gana ilgas. Sakytum: gal toks nemistiškas žmogus, toks griovių kasėjas, balų sausintojas, toks visapusiškas realistas ir negalėtų šitaip aukštai iškilti ir pradėti su sliekų pokalbius? Deja, V. Alantą jau pažįstame iš kitų jo romanų (iš "Pragaro prošvaisčių", "Amžinojo lietuvio"). Ten kai kurie herojai skendėja mistikos miglose ir kai kurie net didelėse. Tai, sakytum, kodėl gi Kostas Norgaila, tegu intelektu ir kur kas žemesnis už anuos, žemės knislys, negalėtų ekstazės apimtas pafilosofuoti nors su sliekų? Juk tas pats Kostas su Agne mėgo pakalbėti apie Jūratę ir Kastytį (taip ir vaikus pakrikštiję) ir apie Perkūną tokį, kuris rašomas didžiąja raide. Net ir mažiau šviesos už juos tematę ūkininkai taip kalba apie Perkūną. Tai yra Vytautas Alantas.

Senieji Norgailos — tradiciniai kaimo žmonės, kaip radom, taip paliksim dėsnio konservatoriai, priešingi naujovėms ir pažangai, kol įsitikina, kad tie dalykai naudingi, ypač jei atliekami ne iš tavo kišenės ir ne tavo rankom. Motinos, griežtos, savitų įpročių moters (vyrą, jei jis mieste kur nors ilgiau užkliūva ar šiaip jai "nusikalsta", ji neatlaidžiai varo kelioms naktims daržinėn ant šieno gulti), didžiausias troškimas yra turėti sūnų kunigą. Kai vienas sugrįžta "kiaulių ganyti", ji sudeda viltis į kitą, kuris pasiekia kunigų seminariją, bet ne kunigystę: išstojęs iš jos, išeina į žymius dailininkus. Tik nuostabu, kad tai dievotai moteriai retkarčiais pasivaidena jaunystė, kai bėgdavo į mišką pasimeilikauti su kažkokiu ponaičiu. Norgailų giminėj kažkaip iš viso to meilikavimosi ar ko nors lytiškai svaresnio netrūksta. Va, Kosto sesuo Miliutė tebegimnazistaudama ne tik įsimylėjo, bet ir pagulėjo su savo mylimuoju. Kosto pagulėjimo su gal ir perdėtai skandalinga Antose istorijai nemaža puslapių paskirta.

Tėvas Norgaila priskirtinas prie tų savo giminės narių, kurie neturi jokių dėmesio vertų nuodėmių. Gal kartais stikliuką perima, gal patinginiauja, bet, kaip sakyta, už tas smulkias nuodėmes jis nuo žmonos atsiima bausmes. O jis nekaltas, kad jį, kai jau vien sūnus rūpinasi ūkiu, žmonės išrenka viršaičiu. Taip, išrinkti tėvą Norgailą viršaičiu reikėtų laikyti antipažangiu veiksmu, bet jeigu tai yra nuodėmė, tai ji turėtų kristi ant rinkėjų galvų ir gal ir ant rašytojo, kurio intencija buvo iškelti pažangą. Iš paties renkamojo gal ir negalėtum laukti, kad pradėtų atsikalbinėdamas šaukti: "Nei skaityti, nei rašyti nemoku, o mane kanalium norit rinkti!" Norgaila moka ir skaityti ir rašyti ar bent pasirašyti, bet jo šviesumo lygis vis tiek žemas. Nežinau, kiek visuotinė Lie-

(Nukelta į 4 pusl.)

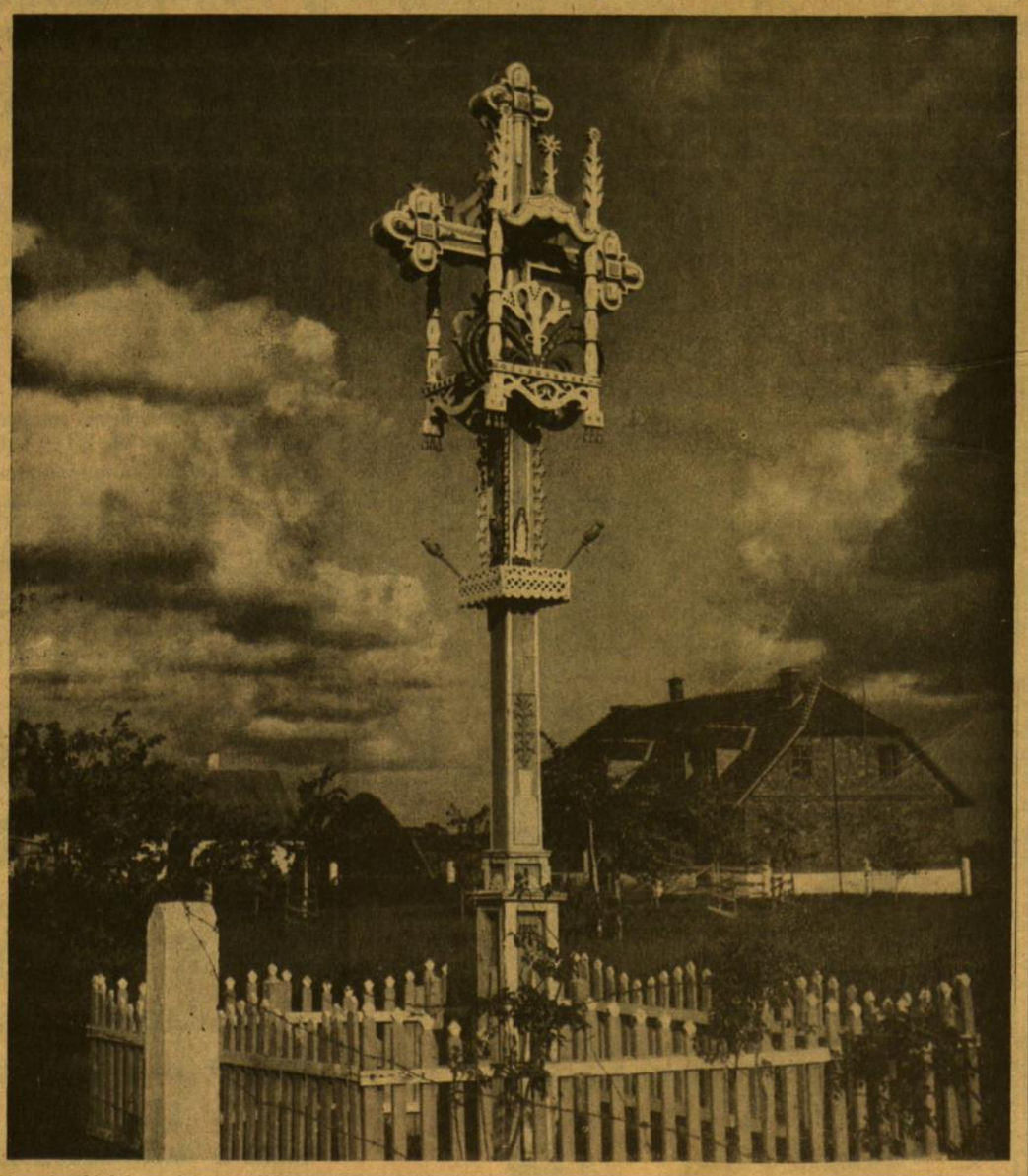

Lietuvio ūkininko sodyba nepriklausomybės laikais

Nuotrauka Vytauto Augustino

Po gílios žíemos

ALOYZAS BARONAS

PAVASARIŠKAI

Vėlei vaizdas kito tono,
Viskas vėl žalios spalvos,
Štai pavasaris sau kloniais
Eina tartum be galvos.

Mest drabužį ima ryžtas,
Bet ir trupučį baisu,
Nes paims koks moralistas
Ir apšauks dar striptizu.

Ir žengi atsilapojęs,
Žvelgdams tolin mėlynan,
Kai pavasaris už kojos
Žmogų ištempia laukan.

ŠVENTO JURGIO SMAKAS

Šventas Jurgis, ietį nusidrožęs ilgą,
Joja per kalnynus ir lankas margas,
Žirgo kaklas riestas, ieties kotas žvilga,
Jurgis duria smaką, ryjantį mergas.

O dabar jau sako, visa tai legenda,
Jau nebe šventųjų, o kiti laikai,
Į nasrus jau žmonės patys smakui lenda,
Ir poniutės dūmus pučia kaip smakai.

Jau girkšnoja Jurggis sau kur nors martini,
Balzeko muziejuj ietis be jėgos,
Švento Jurgio žirgas per arklių lenktynes
Nunešioja laimę tau ant uodegos.

Smakas šiandien sėdi garbingai už stalo,
Gryčioj ir seklyčioj jis visur yra,
Ant vienų jis pučia baisiai juodą smalą,
O kitus užlieja pragaro siera.

Ir šiandieną niekas nieko nebebijo —
Kas gi mums tas Jurgis su visu smaku,
Kai bičiulis švelniai artimą praryja,
Apkeptą svogūnais arba česnaku.

ARKLYS IR LAIKAS

Turėjo jis tik arklį vieną
(Tą žmogų nuskriaudė dangus).
Kalbėjo apie jį ne vienas —
Štai, koks neturtėlis žmogus.

O plaukė laikas tartum dūmai,
Keitės ir darbas ir pelnai,
Ir automašinos išstūmė
Bėrą žirgelį amžinai.

Kai kas, iš miesto išsikėlęs,
Sakė — užteks gyvent kukliai —
Ir ganosi pievelėj vėlei
Taip kaip senais laikais arkliai.

Ir pavydžiai kiti jau žiūri,
Sako, jį laimina dangus —
Žiūrėk, jisai net arklį turi,
Štai koks turtingas tas žmogus.

Vytauto Alanto romanas

(Atkelta iš 3 psl.)

tuvoje buvo pažiūra, kad valsčius valdo ne viršaičiai, o sekretoriai, kurie po raštais vietoj parašo pavedžioja viršaičio ranką ar užspaudžia jo parašo faksimilę, bet taip nemaža kur būdavo kalbama. O valsčiui tvarkyti tėvas Norgaila juk išrenkamas gi ne tuoj po pirmojo pasaulinio karo, kai prasilavinusių šviesesnių žmonių visur trūko, bet jau arčiau į tuos metus, kuriais visa ligi tol buvusi tvarka okupacijos buvo nušluota. Dabar, šiame pokaryje, ilgus metus Lietuvos miestų burmistrais (vykdomųjų komitetų pirmininkais) išbuvo nuopelnų karo metu įsigiję buvę partizanai, kurių dažno pirmasis rūpestis buvo sugriebti kasdien butelį konjako ar kokios nors pagal savo skonį karčiosios. Sako, žmonės pagrįstai ir plačiai skundėsi: tie nemokyti girtuokliai baigia pragerti mūsų miestus! Turbūt taip buvo ir valsčiuose. Žmonės pradėję lengviau atsidusti, kai į jų vietas imta skirti aukštuosius mokslus išėjusieji, į savo pareigas rimtai žiūrintieji, o ne vien į buteliuką. Manyčiau, kad vadovaujančių žmonių šviesumas, jų išsimokslinimas, šalia kitų ypatybių, yra lemiama sąlyga krašto pažangėjimui, dėl to tėvo Norgailos išrinkimas viršaičiu laikytinas gal ir tradiciniu, bet nepažangiu nesusipratimu.

Ak, jeigu kalbėtume apie žymesnius šio romano veikėjus ir nesustotume prie agronomo Rožėno, būtų didelė nuodėmė. Nors jį dažnai pamatome sėdintį kieno nors namuose ar restoranėlyje prie stalo ir besigardžiuojantį valgiu ar gėrimu ir išgirstame originaliai ne tik užgeriantį, bet ir entuziastiškai pašnekantį, arba sutinkame motociklu birbiantį, bet jis apie V. Alanto Liepkalnį, Pasartę, Paąžuolius sukasi kaip vijurkas ir neša pažangą. Reto plepumo, neišsiverčia jis be gražių pamokslėlių, bet negi kas kitas ir Kostą per žemės ūkio mokyklą perleido, ir Jaunuosius ūkininkus sugebėjo suorganizuoti, ir pabūti vieniems geraja, o kitiems, atžagariai ėjusiems, piktąja dvasia. Įdomus, gyvas žmogus.

Pažanga per tas apylinkes ėjo. Statėsi kaminyčią Kostas, statėsi ir dar vienas kitas stambesnis ūkininkas. Jaunieji ūkininkai judėjo — savo sklypeliuose sėjo, sodino, o ką užaugino — gabeno į parodas. Kostas Norgaila visko prisiaugino, ir Lietuvos žemės ūkio pažangos statistikoje, be abejo, yra sužymėtos ir jo "Maistui" pristatytosios kiaulės ir per "Pienocentrą" užsienin išgabentasis sviestas. Tačiau Norgailos turbūt negalima laikyti būdingu Lietuvos ūkininku. Pirmiausia, nebūdingas būtų tas jo žmonos susitvarkymas su Dargužiu dėl paskolos. Antra, reti turbūt Lietuvoje buvo tokie kaimo namai, kuriuose prikabinta tiek brangių paveikslų. Brolis Aleksas šitaip išpuošė namus. Dar truputį gal ir dėl to Aleksо. Jo senelio pirmąją žmoną išprievartavo ponas, o jis pats vedė to pono dukraitę! Likimo ironija ar noras suartinti luomus? Vienas Norgaila vedė neturtėlę, o kitas — dvarininkaitę, vadinas, vienoj giminėj lyg ir apjungta visa Lietuva, nuo plikablauzdžių iki buvusių tironų įpėdinių. Senelis, tiesa, buvo jau miręs, kai vaikaitis vedė dvarininkaitę, ir galėjo nebent karste apsiversti.

Spėčiau, kad visai natūralu, jei kyla ir daugiau visokių minčių, kai vaikščioji apie didelei ir reikšmingai gyvenimo sričiai pastatytąjį stambų paminklą. Statistika, tiesa, rodo didelę žemės ūkio pažangą — tie supirktieji ir išvežtieji sviesto, kiaušinių, bekonų kiekiai. Bet Jaunieji ūkininkai dar tik mokėsi, o senųjų masės gyveno kaip gyvenę, tarytum nepaliesti laiko vėjų. Žinojau nepriklausomybės pirmajame dešimtmetyje vienkiemiais išskirstytą kaimą, kuriame buvo ir plikablauzdžių, kaip mažažemius vadina senoji Norgailienė, ir daugiau hektarų turinčių vidutiniokų, ir stambesnių ūkininkų. Bet jie iki paskutiniųjų metų ūkininkavo taip, kaip tėvams ar seneliams buvo įprasta. Retas, jei jam atitekdavo daugiau ganyklų žemės, negu dirbamosios, pasiryžo praplėsti arimus. Niekada nemačiau, kad jų laukuose žydėtų dobilai — jie pasitenkindavo tais baltais dobiliukais, kurie šen ten sužysta pievose ir net nutrintose ganyklose nesėti... Pažinojau ūkininką, kuris turėjo 80 ha ir kiek toliau 20 ha. Beveik visame tame 20 ha plote augo gražus beržynas. Nesėjo ir jis dobilų, nekultūrino pievų, nesirūpino nei geresniais galvijais, nei šropširinėmis avimis, net nei rodislandinėmis, leghorninėmis ar italų veislės vištomis. Vienintelis jo ekonominis nepriklausomybės laikų laimėjimas buvo tas, kad vienu metu smarkokai praretino tą savo gražų beržyną ir pardavė nemaža malkų, kai pradėjo aiškėti, kad kažkaip ligi tol niekas nepastebėjo, jog jis turi per daug žemės ir tuos 20 ha teks atiduoti bene miškų departamento žinion. Tokie tikrai neprisidėjo prie žemės ūkio pažangos, ir, matyt, tai pažangai dar maža buvo Jaunųjų ūkininkų pastangų ir kažkur toli sėdėjusių agronomų. Tie gi ir agronomai ne visi turbūt buvo tokie pavyzdingi, judrūs, kaip mūsų šnekutis Rožėnas! Šiandien net sunkoka būtų atsakyti, kas daugiau padarė, kad 1932 m. "Maistui" buvo pristatyta visokios rūšies kiaulių 536,046, o 1939 m. — 650.724, ar vien stambesnieji ūkininkai, ar ir plikablauzdžiai prisidėjo. Ar rizikingos paskolos padidino kiaulių skaičių, ar noras be didesnės rizikos užauginti bekoną, tegu ir vieną, kad tik gautum truputėlį pajamų?

Norgaila yra vienas iš 34.197 ūkininkų, nes tik jų Lietuva turėjo su 20-30 ha žemės (su 30-50 ha — 20.597, su daugiau kaip 50 ha — 8,078). O plikablauzdžių, kaip senoji Norgailienė pavadina žymiai mažiau žemės turėjusios būsimosios marčios tėvus, kur kas daugiau buvo Lietuvoje: 1-5 ha —53,463 ūkiai, 5-10 ha — 78.237, 10-20 ha — 92,808. Tiesa, plikablauzdžiai valdė tik 47.02 procentus žemės, mažiau negu pusę. Bet kai sudedame į krūvą visus ūkius, turėjusius 20 ha ir daugiau, tai gauname 62,872, o tų tarp 1 ir 20 ha buvo 224,508, beveik keturis kartus tiek. Šitos šeimos maža kuo tebus galėjusios prisidėti prie pažangos, nes ką užaugino, tą ir suvalgė. Jos negalėjo statytis kaminyčių, jei ir Norgaila, pasiskolinęs pinigų, vos neprakišo ūkio ir būtų prakišęs, jei ne tas keistas jo žmonos susitikimas su Dargužiu. Jeigu ir Norgaila ne kažin kiek mašinų tejveikė nusipirkti, tai plikablauzdžiams nė galvoti nebuvo ko apie tokius dalykus. Gal jie ir galėjo, bent šiek tiek daugiau hektarų turėjusieji, pasirūpinti geresnės sėklos, gal kokią veislinę avytę ar karvytę įsitasyti, bet apskritai krašto žemės ūkio pažanga galėjo remtis daugiausia tik Norgailomis ir už juos stambesniais ūkininkais. Pusė Lietuvos žemės buvo ariama ir sėjama, kad jos artojai šiaip taip galus su galais suvestų. Plikablauzdžių padėtis buvo be išeities. Kas gi jiems pastatys paminklą?

Bet palikime tuos plikablauzdžius Dievo valiai, tegu jie sau žinosi, ir grįžkime į romaną dar mažam akimirksniui. Vieni skaitytojai jį priims su džiaugsmu vien dėl to, kad jame vaizduojama Lietuva, daugiau ar mažiau patenkinamai graži, ta, kurioje gimėme ir augome ir į gandralizdžius žiūrėjome, o kai kas dar entuziastiškai pakalbėdavo, kad ji turėtų būti mūrinė ir iš tolo traukti akį raudonais stogais. Kitiems, kaip ir man, jis gal sukels visokių minčių, kurios, tiesa, net ir popieriun surašytas, niekam neduos naudos, bet pakalbėti apie Lietuvą juk malonu. Ir gerai, kad Vytautas Alantas savo romanu suteikė tokią progą.

Baikime tą nusitęsusį šnekėjimą dar viena lyg ir smulkmena. Va,

Jonas Kelečius valdina Vydūno "Prabočių šešėlių" Tautvydą. Veikalo ištraukų spektaklis buvo Vydūno Jaunimo fondo 25 metų sukakties minėjime balandžio 16 d. Chicagoje.

Vitalija Ruibytė-Vasaitienė ir Jonas Kelečius Vydūno "Prabočių šešėlių" ištraukiniame spektaklyje. Nuotraukos J. Tamulaičio

Aktorius Jonas Kelečius – deimančiukas mūsų teatre

Viena iš problematinių sričių lietuviškame kultūriniame gyvenime yra lietuvių teatras. Problema glūdi ne tiek dramų trūkume, kiek gerų režisierių ir aktorių. Nesakau, kad jų mūsų tarpe nėra. Bet tik nedaugelis iš jų skiria užtenkamai laiko pasiruošimui, kad jų pastatymai būtų tikrai profesionalaus lygio. O be to, ne vienas profesionalus aktorius ar režisierius jaučiasi daugiau pasiekiąs amerikiečių teatre, todėl ir lietuviškam teatrui mažiau dėmesio ir darbo skiria. Ir taip mūsų sceniniuose pasirodymuose iš tragedijų išeina komedijos, o iš komedijų tragedijos. Vyresnios kartos aktoriai dažnai perdramatizuoja, o jaunesnieji dažnai prastai valdo lietuvių kalbą. Bet vis dėlto lietuviškame teatre retkarčiais tenka pamatyti ir labai puikių pastatymų.

Tikri deimančiukai lietuvių teatre yra aktoriaus Jono Kelečiaus pasirodymai. Jonas Kelečius visuose savo sceniniuose užsimojimuose yra visapusiškai profesionalus. Kaip daugelis lietuvių teatro spektaklių dvelkia mėgėjiškumu ir primena gimnazistų vaidybinius bandymus, taip Jono Kelečiaus teatrinius laimėjimus drąsiai galėtume rodyti Chicagos Goodman teatro scenoje. Jo vaidmenys visada visapusiškai išbaigti, tekstas puikiai išmoktas ir perduotas. Jo spektakliuose neturi prakaito nuo kaktos braukti, rūpindamasis, kad jis ko nors nesumaišytų. Vien jo vaidyba užburia žiūrovą, ir sceninių triukų nereikia aktoriaus nesugebėjimams paslėpti. Šioje srityje J. Kelečius iškyla kaip menininkas, kurio visi pastatymai yra paprasti, bet stiprūs. Jis žiūrovams visada atveria žmogaus sielą, vidinį pasaulį, o ne lengviausiai pasiekiamą paviršių.

Jonas Kelečius paskutinį dešimtmetį daugiausia dalyvauja vieno ar dviejų žmonių spektakliuose. Jo žmona, aktorė Stasė Kielaitė, dažnai čia atlieka moters roles. Ji yra taipgi patyrusi aktorė ir režisierė. Todėl abiejų pasirodymai dažnai būna bendri Kelečių projektai. Nepamirštami liko ir Kelečiaus spektakliai su akt. Leonu Barausku. Pastarajam mirus, jam lygios vyriškos poros Kelečius dar nėra radęs.

Kelečius mėgsta inscenizuoti trumpas, liaudies motyvais pagrįstas pasakaites, iškeliančias paprastų žmonių gudrumą, bet lygiai tiek pat stiprus jis yra ir dramatiškose rolėse. Išskirtinai čia prisimename Justino Marcinkevičiaus "Mindaugą". O. V. Milašiaus "Miguel Manarą" ir Becketo "Krapą".

Š.m. balandžio 16 d. Vydūno Jaunimo fondo 25 metų minėjimo Chicagoje proga J. Kelečius ir Vita Ruibytė-Vasaitienė suvaidino ištraukas iš Vydūno "Prabočių šešėlių". Turint minty savitą Vydūno kalbą ir jo gilią filosofiją persunktus veikalus, šie teatriniai pastatymai yra ypačiai sunkūs. Tačiau sunkų uždavinį Kelečius atliko meistriškai. Tėvynės meile persunktos ištraukos labai atitiko dabarties dienose kažko jieškančią sielą. Savo paprastumu, balso šiluma Kelečius puikiai sukūrė Vydūno žemės sūnų. Vita Ruibytė-Vasaitienė, ligi šiol daugiau besireiškusi kaip deklamatorė, irgi puikiai tiko parinktai rolei. Jos skaidrus, aiškus balsas Vydūno kalbą padarė lengvai suprantamą. Abiejų balsų skirtingi tembrai žiūrovams teikė žaismo tarp dangaus ir žemės įspūdį. Scenos technikinius reikalus tvarkė Danutė Korzonienė, R. Korzonas ir R. Dirvonis.

Tikiuosi, kad Amerikos lietuviai dar turės daug progų pasidžiaugti puikiais Jono Kelečiaus pastatymais. O ypač būtų pageidautina, kad Vydūno "Prabočių šešėliai" neliktų tik vienkartiniu spektakliu.

R. Kviklytė

"Dirvoje" buvo atspausdintas M. Valiukėno reportažas, kuriame jis aprašė "Liepkalnio sodybos" pristatymo Chicagoje iškilmes. Ten pat pateikta ir iškilmėse pasakytoji rašytojo V. Alanto kalba. Tie šaltiniai rodo, kad net du asmenys skaitė knygos korektūras. Bet ir klaidų ir visokių kitokių riktų vis tiek pakankamai daug palikta. Ūkininkui jamžinti skirtame romane, šiaip ar taip, jiems skirtąjį laikraštį net kelis kartus vadinti "Ūkininkų Patarėju" tikrai netiktų. Arba Giedros vaikus pristatyti ne Giedriukais, o giedriukais. Arba paleisti į apyvartą tokius sakinius: "Kartais jam dingtelėdavo, kad tėvai keršiją jam už tai, kad nesimokė"... Arba net ir Kostą rašyti kaip Kosą. Arba... Tiek to su visais tais arba, tik gal labai nenusidėčiau, jei pasinaudočiau šiam reikalui lietuvišku priežodžiu, kad tarp dviejų auklių vaiko galvai kartais tenka nukentėti... Taip ir šįkart bus atsitikę, o man visada gaila rimtų knygų, kurios pasirodo pakankamai neapšlavinėtos.

Nauji leidiniai

• **SELECTED POST-WAR LITHUANIAN POETRY.** Edited by *Jonas Zdanys.* Introduction by *Rimvydas Šilbajoris.* Manyland Books, Inc., New York. 178. Library of Congress Catalog Card No. 76-30421. ISBN 0-87141-056-7. Leidinys didesnio formato, kietais viršeliais, aplanko piešinys Vlado Žiliaus, 318 psl., iliustruotas poetų portretinėmis nuotraukomis, kaina — 12 dol. Knyga gaunama leidykloje: Manyland Books, Inc., 84-39 90th Street, Woodhaven, N. Y. 11421.

Mūsų literatūros ir aplamai kultūros istorijoje pirmas toks leidinys ir savo paruoša ir visu konkrečiu įsikūnijimu. Šiandien mūsų poezijos vertėjų į kitas kalbas, nors ir nedažnai, bet jau laiks nuo laiko pasitaiko. Lietuvių poezijos jau galima rasti ir svetimų kalbų periodiniuos literatūros leidiniuos ir įvairiose antologijose. Tačiau pirmas kartas, kai leidykla išleidžia didžiulę šiandieninės lietuvių poezijos antologiją, parengtą ir išverstą *vieno* žmogaus — Jono Zdanio. Tai jaunas žmogus, gimęs 1950 metais New Britain, Conn. Universitetines literatūros studijas baigęs daktaro laipsniu. Pats rašąs poeziją lietuvių ir anglų kalba. Jo eilėraščių keliais atvejais buvo spausdinta ir "Draugo" kultūriniam priede.

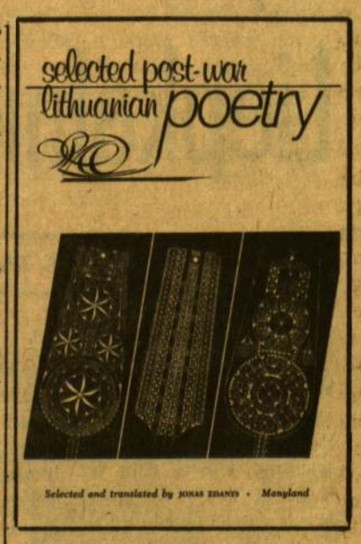

Antologija, paties vertėjo atranka, apima pokario metų išeivijos ir Lietuvoje rašančių poeziją. Pirmoji dalis knygos (truputį daugiau kaip pusė) skirta

(Nukelta į 5 psl.)

WAGNER and SONS
TYPEWRITERS, ADDING MACHINES AND CHECKWRITERS,
Nuomoja, Parduoda, Taiso
Virš 50 metų patikimas jums patarnavimas.
Phone — 581-4111
5610 S. Pulaski Rd., Chicago

A. TVERAS
LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖS
Pardavimas ir Taisymas
2646 W. 69th Street — Tel. RE 7-1941

EKSKURSIJOS Į LIETUVĄ 1978 METAIS!!
AMERICAN TRAVEL SERVICE BUREAU
Įsteigta 1959 m.
9727 So. Western Ave., Chicago, Illinois 60643
Tel. — (312) 238-9787

6 VIENOS SAVAITĖS KELIONĖS:
1 — gegužės mėn. 1 d.; # 2 — gegužės mėn. 8 d. (užpildyta);
3 — gegužės mėn. 14 d. (užpildyta); # 15 — rugsėjo mėn. 25 d.;
16 — spalio mėn. 9 d.; # 17 — spalio mėn. 16 d.

DVIEJŲ SAVAIČIŲ KELIONĖS:
4 — birželio mėn. 12 d. (Vokietija);
5 — birželio mėn. 18 d. (Roma);
6 — birželio mėn. 26 d. (Leningradas);
7 — liepos mėn. 2 d. (Roma);
8 — liepos mėn. 10 d. (Šveicarija);
9 — liepos mėn. 17 d. (Paryžius);
10 — liepos mėn. 24 (Ryga-Leningradas);
11 — liepos mėn. 31 d. (Leningradas);
12 — rugpiūčio mėn. 7 d. (Šveicarija);
13 — rugpiūčio mėn. 14 d. (Paryžius).
14 — rugsėjo mėn. 4 d. (Ryga-Leningradas);
18 — gruodžio mėn. 20 d. (Kalėdinė)

Dėl kainų ir platesnių informacijų kreipkitės į American Travel Service Bureau!
Visos ekskursijos aplankys Kauną ir Trakus. Visos skrenda su palydovu.
Taipgi parduodame papigintus skridimus (čarterius) į Londoną, Frankfurtą, Zurichą, Varšuvą, Havajus, Las Vegas ir kitur.

MARQUETTE PHOTO SUPPLY
REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MĖGĖJAMS
Daug sutaupysite, pirkdami čia jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidaryta pirmad. ir ketvirtad. vakarais iki 9 val.
3314 West 63rd Street
Tel. — PRospect 6-8998

5¼% PER ANNUM PASSBOOK ACCOUNTS
HIGH RATES 7½% PAID QUARTERLY AT
BRIGHTON FEDERAL
SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
HIGHEST RESERVES
7½% PER ANNUM certificates $5000 or more 4 year min.
INSURED up to $20,000
6¾% PER ANNUM $5000 or more minimum 30 months
4071 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60632
TEL.: LA 3-8248
(WEST OF CALIFORNIA AVE.)
6½% PER ANNUM $1.000 or more 1 year min.
MEMBER FEDERAL HOME LOAN BANK SYSTEM

(Atkelta iš 4 psl.).

išeivijos poetams ir antroji pusė Lietuvoje pasilikusių poezijai.

Antologija pradedama trumpu paties vertėjo žodžiu ir ilgesniu lietuvių poezijos istorinės ir dabartinės raidos bendruoju skerspjūviu, parašytu dr. Rimvydo Šilbajorio.

Antologija dar ir tuo bus išskirtinė ligšiolinėje mūsų vertimų tradicijoje, kad eilėraščių tekstai čia duodami dviem kalbom: originalo (lietuvių) ir anglų kalba. Prie kiekvienos poeto nuotraukos prišliejama po pluoštą biografinių ir bibliografinių žinių.

Išeiviškuose antologijos puslapiuose randame šių poetų kūrybą: Fausto Kiršos, Jono Aisčio, Bernardo Brazdžionio, Henriko Radausko, Kotrynos Grigaitytės, Leonardo Andriekaus, Juozo Kėkšto, Kazio Bradūno, Leono Švedo, Alfonso Nykos-Niliūno, Henriko Nagio, Vlado Šlaito. Vytauto Mačernio, Jono Meko, Algimanto Mackaus ir Vitalijos Bogutaitės — viso 16 poetų. Iš pokario metais Lietuvoje sukrauto lobio atrinkta šių poetų kūryba: Vinco Mykolaičio-Putino, Kazio Borutos, Albino Žukausko, Kosto Kubilinsko, Janinos Degutytės, Vytauto Bložės, Justino Marcinkevičiaus, Marcelijaus Martinaičio, Juditos Vaičiūnaitės, Tomo Venclovos ir Sigito Gedos. — viso 11 poetų. Kartu ir šiapus ir anapus — 27 poetai.

Tokios kapitalinės knygos išleidimas yra tikrai reprezentacinis mūsų poezijos pateikimas pasauliniu pločiu. Manyland Books leidykla, kuriai vadovauja Stepas Zobarskas, už tai verta visos lietuviškos visuomenės padėkos ir visokeriopos paramos.

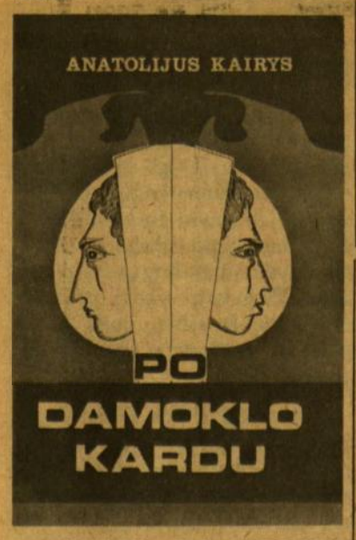

● **Anatolijus Kairys, PO DAMOKLO KARDU.** Premijuotas romanas. Lietuviškos knygos klubo leidinys. Aplankas dail. Zitos Sodeikienės. Spausdino "Draugo" spaustuvė 1978 m. Knyga 224 psl., kaina 5 dol., gaunama "Drauge".

Anot aplankinės paraštės, romanas "Po Damoklo kardu" atveria netolimą praeitį okupacijų kankinamoje tėvynėje. Romano personažai psichologiškai veikiami skirtingų pasaulėžiūrų, skirtingų tautinių nusiteikimų ir skirtingų įtakų bei tikslų. Čia susitinka lietuvis ir žydas, kunigas ir komunistas, krikščioniškos meilės pasiuntinys ir visuotinio valdymo skelbėjas. Jų gyvenimai išsiskiria pažiūrų skirtumuose, bet susijungia okupacinėje aplinkoje, kurioje vyksta visa įtempta drama iki nelauktos tragiškos atomazgos.

Šis premijuotas romanas savo vaizdais ir netikėtumų pilnomis scenomis skaitytoją patraukia ir pririša.

● **Jurgis Gliauda, NARSA GYVENTI.** Romanas. Išleido Lietuviškosios knygos klubas 1978 m. Viršelis pieštas Vilijos Eivaitės. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Leidinys 312 psl., kaina — 6 dol. gaunamas "Drauge".

Naujame Jurgio Gliaudos romane užgriebiamas čionykštis dabarties gyvenimas visu aštrumu painiai susipynusiose problemose. Tai lietuvių ir nelietuvių šeimų ir jų pastogių buitis ir aplinka. Centre yra palyginti jaunas žmogus, kuris, nežiūrint visų pasimetimų, pagaliau artėja prie savo gyvenimo prasmės.

● **PASAULIO LIETUVIS, 1978 m. kovo mėn., Nr. 39/103.** Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidžia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdyba. Redaguoja Bronius Nainys, 6804 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Administruoja Stasys Džiugas, 7240 S. Mozart St., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata 3 dol. Leidinys spausdintas "Draugo" spaustuvėje.

Naujame numeryje rašoma apie ateinančią vasarą šaukiamą Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimą, apie Pietų Amerikos lietuvius, apie kitametinį Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą ir kt. Kupini veiklos faktų ir svarstymų apžvalginiai puslapiai ir įprastiniai skyriai: Kultūros baruose, Skaitytojų žodis, Kalba, Atgarsiai ir mintys.

● **Filatelistų draugijos "Lietuva BIULETENIS, 1978 m. Nr. 1.** Biuletenis apima filateliją ir kitas artimas sritis, leidžiamas keturis kartus į metus. Redaguoja Eugenijus Petrauskas,, 7742 S. Troy St., Chicago, IL 60652. Administruoja Kazys Rožanskas, 3460 62nr St., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol.

Rašoma apie senas monetas, apie filatelisto vargus Amerikoje, apie Lietuvos pašto ženklų katalogo reikalą ir kt.

Adomas Galdikas Sodyba (piešinys) Nuotr. V. Maželio

Šiemet skiriama dvyliktoji Vinco Krėvės literatūros premija

1978 m. rudenį Montrealyje bus paskirta jau dvyliktoji Vinco Krėvės literatūros premija. Ji skiriama už visas 1976-77 metais išleistąsias grožinės literatūros knygas išeivijoje. Pirmoji V. Krėvės premija buvo paskirta 1952 metais Jonui Aisčiui už literatūrinių atsiminimų knygą "Apie laiką ir žmones". Premija skiriama kas antri metai ir jos dydis — 500 dolerių.

Liet. Akad. sambūris yra apie 40-ties narių organizacija. Šiuo metu jos valdybon išrinkti: V. Žižys — pirm.; H. Nagys — vicepirm.; R. Valinskienė — sekr.; G. Vazalinskas — ižd.; Nariai: Vincas Piečaitis ir Arvydas Kriščiukaitis. Vinco Krėvės literatūros premija rašytojų tarpe turi pažymėtinai gerą vardą. Be Jono Aisčio, laimėjusio pirmąją V. Krėvės premiją, štai visi kiti šios premijos laureatai (chronologine tvarka): Jonas Mekas, Marius Katiliškis, Vincas Ramonas, Algimantas Mackus, Kostas Ostrauskas, Antanas Vaičiulaitis, Kazys Barėnas, Juozas Kralikauskas, Liūnė Sutema ir Eduardas Cinzas.

Vertinimo komisijos sąstatas bei kitos detalės bus paskelbtos vėliau.

Antro kaimo antrasis spektaklis Chicagoje

Šių metų čikagiškio Antro kaimo sezonas buvo pradėtas gana neįprastai. Ne pačioje Chicagoje, bet New Yorke. Nauja vieta, nauja publika, ne visai pilna programa turbūt lėmė tai, kad, kiek tektų spręsti iš tenykštės spaudos atsiliepimų, spektaklis didelio įspūdžio nepadarė. Premjera Chicagoje (bal. 15 d.) gal net ir perdaug rimtos publikos taipgi neuždegė. Tačiau balandžio 22 d. spektaklis sublizgėjo taip, kaip vargu kada nors anksčiau. Lėmė didžia dalimi čia galbūt ir publika, kuri nuo pirmojo numerio iki pat pabaigos buvo nepaprastai scenai jautri, reaguojanti, entuziastingai gyva. Žinoma, tai psichologiškai veikė ir aktorius, jų ūpas kilo, kiekvienas numeris vis geriau skambėjo, vis geriau praeidavo ir vaidybine prasme, kol finalinis Antano Gustaičio tekstas vainikavo visą spektaklį bendruoju aktorių ir publikos entuziazmu.

Spektaklio kaltininkai — aktoriai: Jūratė Jakštytė, Vaigailė Kavaliūnaitė, Dana Nolte, Juozas Aleksiūnas, Eugenijus Būtėnas, Juozas Kapačinskas, Jurgis Riškus ir Algirdas Titus Antanaitis — viso vieneto prievaizda, be kurio rūpesčio spektakliai vargu ar susiorganizuotų tiek žodine, tiek vaidybine prasme. Kaip matome, aktorių sąraše šiemet nėra Antro kaimo kasmetinio veterano Romo Stakausko. O jis visada būdavo labai reikalingas. Tačiau kolektyvas nepalūžo. Nors ir bežvaigždžiai, jie, kaip kolektyvas, šiemet buvo taip išlyginę vaidybą ir žodį, kad visi švietė, per daug vienas kito neprašokdami, skaidria bendrąja liepsna.

Šviesos (Jonas Kaunas), garsų efektai ir scena (Vincas Lukas) nesidraskė aštriausiais kontrastais, neakino-ir nesprogdino ausų būbnelių, bet liejosi tai garsesne, tai švelnesne, jaukiai balansuoto vaizdo, garsų ir šviesos srove.

Paskutinis Antro kaimo spektaklis bus šiandien (balandžio 29 d.), 8 val. vak. Jaunimo centre. Rengia Jaunimo centro televizijos valandėlė. Linkime, kad ir paskutinis spektaklis, kaip ir antrasis, gerai pavyktų. *kz.*

PASKAITA SOCIALINIO DRAUDIMO TEMA

Lietuvių katalikų mokslo akademijos Chicagos židinio vadovybė, norėdama padėti savo nariams ir kitiems susiorientuoti socialinio draudimo reikaluose, pakvietė Joną Šoliūną, praktinį ir teorinį šios srities žinovą, skaityti paskaitą.

Socialinis draudimas kelia toli siekiančių ne tik praktinių, bet ir teoretinių klausimų. J.A.V., ligi šiol stovėjusios atokiai nuo šių klausimų, dabar yra pasidariusios žymios savo gyventojų dalies ekonominės srities aprūpintojos.

Tas pasikeitimas yra giliai pakeičiantis žmonijos organizavimosi pobūdį. Dėl to jis yra vertas dėmesio ne tik praktišku, bet ir teoretiniu požiūriu. Tai yra mąstančio žmogaus klausimas, jei jis jaučia uždavinį rasti atsakymą komunistinės sociologijos iššaukimui.

Paskaita įvyks š. m. gegužės 7 d., sekmadienį, 2 val. po pietų Jaunimo centre 203 kambary. Visi kviečiami dalyvauti ir prisidėti prie šių problemų aiškinimosi.

Lietuvoje mirė Julija Biliūnienė-Matjošaitienė

Laikas savo perspektyvose kartais mus savotiškai paklaidina. Štai, sakysim, M. K. Čiurlionis dažnai mums yra tokiose laiko tolybėse, kad šiandien su jo epocha žemiškasis ryšys, atrodo, jau seniai ir nesumezgamai nutrūkęs. O iš tiesų Chicagoje dar vaikščioja dailininkas Adomas Varnas, kartu su Čiurlioniu ruošęs dailės parodas Vilniuje. Panašiai ir su mūsų literatūros klasiku Jonu Biliūnu. Atrodė, kad ir jis gyviesiems betarpiškai jau nepasiekiamose gilios praeities tolumose, kaip ir tas testamentinis eilėraštis:

Kai numirsiu, man pakaskit
Ant Šventosios upės kranto,
Kad matytų kapas sodžių,
Kūdikėlis kur užaugau...

— — — — — — —

Tu, Julyte, mano kapą
Žolynėliais apkaišysi,
Tarpu rožių ir lelijų
Man kryželį pastatysi...

Skaitėm ir vargu ar pagalvojom, kad taip jautriai Biliūno raštuos įamžinta žmona Julytė dar gyveno iki pat šių dienų. Ji mirė Lietuvoje tik š. m. balandžio 8 d.

Buvo gimusi 1880 m. rugsėjo 1 d. Melavėnuose, prie Šiaulių, šešių brolių ir trijų seserų šeimoje (istoriko Augustino Janulaičio, Vladimiro kalėjime nukankinto kanauninko Prano Janulaičio ir dr. Veronikos Alseikienės sesuo).

Odontologiją baigė Charkove 1904 m. Už rašytojo Jono Biliūno ištekėjo Panevėžyje 1904 m. Ten buvo pradėjusi dantų gydytojos praktiką. Tačiau Biliūnui sunkiai sergant, išvyko kartu su juo į Zakopanę Karpatuose. Ten jį slaugė iki mirties 1907. 1904-1907 metų laikotarpyje užrašė daug Biliūno kūrinėlių ir buvo jo nuolatine inspiracija ir stiprybe. Tai J. Biliūno apdainuota Numylėtoji, Ramūta, Julytė, kuri, vykdant aną eilėraštinį rašytojo testamentą, dar ir antrą kartą Biliūną laidojo Anykščiuose 1953 metais.

Pirmojo karo metu gydytojavo Voroneže. Nuo 1918 persikėlė į Vilnių, kur dirbo Vilniaus lietuvių poliklinikoje ir namuose. 1924 metais ištekėjo už pedagogo Stasio Matjošaičio (Esmaišio). Nuo 1931 iki 1978 gyveno Kaune.

Ilgame savo gyvenime (97 metus!) nesirgo jokia liga; gal dėl to, kad buvo kupina meilės jėgos ir švietė išskirtine giedra visiems.

Julija Janulaitytė-Biliūnienė prie Jono Biliūno karsto Zakopanėje 1907 m. gruodžio 8 ar 9 d. (Iš Br. Kviklio arch.)

Nuo 1914 Metų

Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalais visas mūsų apylinkes.

Dėkojame Jums už mumis parodytą pasitikėjimą. Mes norėtume būti Jums naudingi ir ateityje.

Sąskaitos apdraustos iki $40,000.00

FRANK ZOGAS, President

2657 W. 69th Street
Chicago, Ill. 60629
Phone 925-7400

MIDLAND SAVINGS
& LOAN ASSOCIATION
4040 Archer Avenue
Chicago, Ill. 60632
Phone: 254-4470

8929 S. Harlem Avenue
Bridgeview, Ill. 60455
Tel. 598-9400

5¼% paid quarterly 4 Year Savings Certificates Minimum $5,000

7¼% All accounts compounded daily — Passbook Savings

EKSKURSIJOS Į LIETUVĄ
KAINA NUO $741.00
IŠ BOSTONO IR NEW YORKO

VIENOS SAVAITĖS: Maskva, Vilnius, Leningradas

balandžio 25	gegužės 7
balandžio 29	gegužės 9
gegužės 4	rugsėjo 17
rugsėjo 22	

DVIEJŲ SAVAIČIŲ: Maskva, Vilnius, Leningradas, Briuselis

gegužės 28	liepos 16
birželio 11	rugpiūčio 6
liepos 2	rugsėjo 3
gruodžio 22	

Visos grupės aplankys Kauną ir Trakus, bus lydimos vadovų.

PRIE GRUPIŲ galima jungtis iš VISŲ KITŲ MIESTŲ su papildomu mokesčiu.

Dėl GRUPINIŲ KAINŲ, galiojančių išvykimo laiku, kreipkitės į:

TRANS-ATLANTIC TRAVEL SERVICE, INC.
393 West Broadway, P. O. Box 116
South Boston, Ma. 02127, Tel. (617) 268-8764

Įstaigai vadovauja: Aldona Adomonienė ir Albina Rudžiūnienė

Prices are based on double occupancy and are subject to changes and/or Government approval.

MES STENGIAMĖS DUOTI LIETUVIAMS GERIAUSIĄ PATARNAVIMĄ ir GERIAUSIAS PIRKIMO SĄLYGAS.
ĮSIGYKITE LABAI PATVARIĄ IR EKONOMIŠKĄ SUSISIEKIMO PRIEMONĘ.

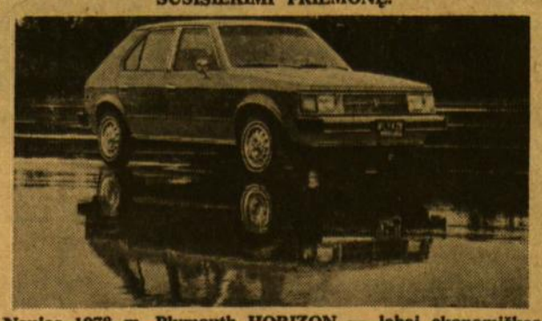

Naujas 1978 m. Plymouth HORIZON — labai ekonomiškas, 4 cilinderiai, su galionu 38 mylias

Kaina nuo — $3,706.00

1978 m. CHRYSLER kaina nuo $4,700.00

Turime jaunuoliams mašinų: Cadillac, Buick, Pontiac, Oldsmobile ir kitų, taipgi importuotų. Įvairių kainų, pradedant nuo $100.00. Mūsų dirbtuvėse prityrę mechanikai pataisys karoseriją (Body), sparnus (Fenders) ir sureguliuos motorą.

BALZEKAS MOTORS, 4030 S. Archer VI 1515
Seniausias automobilių pardavėjas Chicagoje, gerbiamas virš 60 m.
PLYMOUTH — VOLARE — CHRYSLER — ARROW

Tavo mokinių vardu

Profesoriui daktarui Jonui Puzinui in memoriam

Yra žmonių, kurie, jauti, ir žemės gyvenime yra nemirtingi — spinduliuojantieji, niekam bloga nelinkintieji, globojantieji jaunimą. Iš tokių buvo Jonas Puzinas. Iš išvaizdos didelis, tvirtas, tarytum kilnus riteris ar senosios Lietuvos kunigas. Iš būdo švelnus, nuoširdus, tėviškai rūpestingas. Ir kai Jis š. m. balandžio 14 d. staiga pasitraukė, ne vienam Jį pažinojusiam širdy atsivėrė didžiulė tuštuma.

Išėjo Lietuvos proistorės, istorijos ir kalbos tyrinėtojas, muziejininkas, pedagogas, redaktorius, visuomenininkas. Išėjo taurus ir šviesus lietuvis, kaip kalvis kalęs savąjį žaizdrą, šviečiantį Lietuvos meilės šviesa.

Dr. Puzinas atėjo į Lietuvos senovės tyrinėtojų eiles labai reikalingu laiku ir atėjo pasiruošęs. Turėjo įgimtą talentą dirbti labai kruopščiai ir planuojant. Išugdė archeologinio tyrimo darbą, tarytum statybininkas, dėdamas akmenėlį ant akmenėlio. Po filologijos studijų Kauno universitete 1925 — 29 metais, tapo Kauno miesto muziejaus kuratorium. Ten jis gerai susipažino su Lietuvos archeologiniais radiniais ir problemomis, laukiančiomis tyrinėjimo. Nuo 1930 iki 1934 metų Europos archeologiją studijavo Heidelberge pas prof. Ernst Wahle, tuo metu vieną iš geriausių archeologijos ir proistorės profesorių Vokietijoje. Grįžęs Lietuvon, tapo Kauno universiteto asistentu ir nuo 1939 metų profesorium, o nuo 1936 metų Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus proistorės skyriaus vedėju. Netrukus šis muziejus galėjo didžiuotis proistorės skyriaus ekspozicija. Dr. Puzino dėka, šis skyrius buvo vienas iš pačių pavyzdingiausiai sutvarkytų visame Pabaltijy. Tarp 1932 ir 1940 metų, dr. Puzinui vadovaujant, dideliu tempu vyko archeologiniai kasinėjimai vidurio ir vakarų Lietuvoje. Pagrindinai ištirtį 27 kapinynai, piliakalniai ir sodybos. Didelės reikšmės Lietuvos proistorės pažinimui turėjo šie kasinėjimai: Įpiltties piliakalnis, Eigulių, Seredžiaus, Sargėnų, Veršvų, Rimaisų, Graužų bei Upytės geležies amžiaus (iš įvairių pokristinių šimtmečių) žmonių ir arklių kapinynai. Kauno Vytauto Didžiojo muziejaus proistorės skyrius labai praturtėjo. Kartu augo muziejaus laboratorijos, konservavimo darbai bei Paminklų apsaugos įstaiga. Augo ir tais darbais besidominčių būrys. Į kasinėjimus buvo traukiamas jaunimas. Seni ir nauji radiniai laukė specialisto įvertinimo. Dr. Puzinas išanalizavo ir susistemino visus tarp 1918 ir 1938 metų tyrinėjimų duomenis ir 1938 metais išleido knygą Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys (1918 — 1938 metų. Lietuvos proistorinių tyrinėjimų apžvalga). Ši knyga išėjo kaip Senovės žurnalo IV tomas. Tai vienas pačių svarbiausiųjų dr. Puzino darbų po jo disertacijos Heidelberge. Vorgeschichtsforschung und Nationalbewusstsein in Litauen, 1935. Iš tos knygos mokėsi visa jaunesnioji archeologų karta, knyga tapo tolimesnių studijų pagrindu.

1940 metais persikėlęs į Vilnių, profesorius Puzinas įsijungė į Vilniaus universiteto darbą bei Lituanistikos instituto ir Lietuvos mokslų akademijos organizacinį darbą. Universitete vadovavo pirmajai Lietuvos ir viso Pabaltijo archeologijos katedrai. Tai laikais bebaigiantis gimnazijas jaunimas mažai žinojo ar girdėjo apie savo krašto archeologiją. Reikėjo pasišventimo ir sugebėjimo pritraukti studentus ir iš jų išauginti specialistus. Gal tik vienas toks profesorius ir buvo kaip Puzinas, kuris valandų valandas yra paaukojęs mums jaunikliams apie 1940 — 42 metus, norėdamas sudominti Lietuvos archeologine medžiaga (niekados nebūčiau sužinojusi, kokia nuostabi mūsų proistorė, jei ne profesorius Puzinas. Jis beveik už rankelių į muziejus ir kasinėjimus vedžiojo, kantriausiai viską aiškino, kol atitraukė iš etnologijos, literatūros ir kalbos studijų).

Lietuvos archeologinio tyrinėjimo darbas virte virė, prieš prasidedant karui ir pačioje jo pradžioje. Ir kiek dar derliaus būtų nuimta, jei audra nebūtų išrovusi ąžuolo pačiame jo išsišakojime! Išrovė iš šaknų, persodino į svetimą dirvą. Pakeitė gyvenimą. Profesorius Puzinas buvo gestapo suimtas 1942 metais ir kalintas už darbą Rytų Lietuvos draugijoje. 1944 metais pasitraukęs Vokietijon, kurį laiką dėstė Greifswaldo universitete, o vėliau, 1946 — 49 metais, Hamburgo — Pinnebergo Baltų universitete ir jam vadovavo. 1949 metais išvykęs į JAV, apsigyveno Philadelphijoje. Nuo to laiko dr. Puzinas virsta visuomenininku, publicistu, o nuo 1954 Lietuvių Enciklopedijos redaktorium. Lietuvių bendruomenės gyvenime tiek Philadelphijoje, tiek vėliau Chicagoje dr. Puzinas nuolat sukosi kaip pagrindinė ašis. Jo nuopelnai nemaži LB Kultūros taryboje veikloje. Tremties metais dr. Puzinas rašė Lietuvos proistorės ir istorijos temomis ne tik Lietuvių Enciklopedijoje, bet ir daugelyje žurnalų bei šiaip periodinėje spaudoje: Nemune, Literatūroje, Lietuvoje, Aiduose, Metmenyse, Draugo kultūriniame priede ir kitur. Rašė apie lietuvių protėvynę, Vilniaus proistorę, Gediminą, Vilniaus pilis, ir kt. Dr. A. Geručio redaguotoje knygoje Lithuania 700 Years (Manyland Books, New York, 1969) yra atspausdinta dr. Puzino puiki Lietuvos proistorės apžvalga.

Šiuo metu, kai dar ant rašomojo stalo tebeguli nebaigtos rašyti knygos (Petras Avižonis, Lietuvos medicinos istorija ir kt.), dar vis lyg lauki likimo sprendimo pakeitimo. Labai sunku pradėti vertinti profesoriaus Puzino gyvenimą ir darbus sub specie aeternitatis. Laikui bėgant, tai bus padaryta. O tuo tarpu tegaliu kalbėti vien jausmais. Ties dar nesusigulėjusia žeme ant Tavo kapo Chicagoje, leiski, Mylimas Profesoriau, atsisveikinti Tavo ištikimų mokinių vardu: Tavo ilgų metų triūsas Lietuvos proistorės srityje, Tavo paskaitos, knygos ir straipsniai, Tavo tikėjimas į sąžiningą darbą, Tavo ištvermingumas bei kuklumas, ji bedirbant, ir Tavoji plati širdis — Tavo didžioji ir geroji dalis — išvengs giltinės ir ilgam liks su mumis.

Marija Gimbutienė

Prof. dr. Jonas Puzinas lanko sanatorijoj Nepriklausomybės akto signatarą prof. St. Kairį paskutiniaisiais jo gyvenimo metais. Nuotr. Vyt. Mažeilio

KĄ SOMERSET MAUGHAM LIUDIJA?

Dar vis dėl to Churchillio portreto, kurį piešė Sutherlandas ir kuris buvo sunaikintas. Vis didėja spėliojimai, kad ne žmona, o pats Churchillis liepė tą kūrinį sunaikinti.

Atsirado naujas liudininkas, kuris pateikia abiejų Cnurchillių įspūdžius: S. Maugham. Jis jau senokai miręs, bet yra palikęs lig šiol dar neišleistus atsiminimus, pavadintus "Žvelgiant atgal". Kartą jis su Churchillio žmona pietavo pas Sutherlandą.

"Kai pavalgėme", rašo Maugham apie tą portretą, "aš ją užvedžiau į atiką, ir abudu mes pirmą kartą pamatėme ji. Man jis patiko, tuomet taip pat ir jai".

"Bet Winstonas, kai pamatė, tai įsižeidė. Jo kritika buvo pikta... Kai pagaliau nusiuntė paveikslą jam į namus, jis paveikslą pašalino, kad nesimaišytų po akių. Jis negalėjo pakęsti net minties, kad palikuonys turėtų jį matyti tokį, kokį matė Sutherlandas. Nenustebčiau sužinojęs, kad jisai pats paveikslą sunaikino".

(b. kz.).

Rumbonių piliakalnis

Sol. A. Kiaušaitės ir akt. J. Palubinsko koncertinė simbiozė

"Sakykit atvirai, kaip Jūs žiūrite į tokias solistų ir aktorių mišrias 'ženybas'? Man gi aktorius, stovįs viena pakopa žemiau už Palubinską, jau būtų nepriimtinas"... — taip man dėstė per Laisvės varpo radijo balandžio 16 d. koncertą Bostone vienas mišrių koncertų antagonistas.

Čia užgriebtas klausimas, berods, prašosi nors trumpo aptarimo. Kaip liūdna patirtis rodo, mūsų pilnas sales jau tesutraukia tik kokių sensacijų ar naujovių magnetai. Tokį magnetą, rodos, dar tebeturi sustiprintai išreklamuojamos "šviežienos". Šviežienų kombinacijos griebiamasi ir solistų su aktoriais poravimo. Kad tokios jų vedybos būtų laimingos, reikia bent dviejų dalykų. Pirma, tai abiejų talentų solidaus meninio kalibro. Antra, jei abiejų jų programos nebūtų kokios idėjinės jungties vienon visumon sucementuojamos, tai jos turėtų bent paklusti sveikai gero meninio skonio bei derinio nuovokai. Be jos toks koncertas išvirsta palaida, atsitiktinai sumestų krūvon muzikinių ir literatūrinių gabalų jovalyne.

Ačiū Dievui, tokios nuovokos mūsų aptariamam koncertui aplamai nestigo. Išskyrus šias mažas išimtis. Po Putino tragiškojo Vivos plango neskanus buvo Kačanausko linksmas "Tų mergelių dainavimas", kaip ir po Stankūno Humoreskos netiko gretinti Santvaro subtiliąją Nutolusią pakrantę. Visumoje gi ši menininkų pora pasiekė simbiozę: savo dvilypiu funkcionavimu jie vienas kitam nekliudė, o kai kuo ir padėjo.

Solistė atliko šitokią programą: J. Žilevičiaus Mano deimantas, J. Stankūno Oi eičiau, Žiburėlis ir Humoreska, J. Tallat-Kelpšos Mano sieloj, A. Kačanausko Tų mergelių dainavimas, V. Jakubėno Plaukia antelė, V. Bellinio "Vanne, or rosa", E. Griego Ein Schwan, F. Schuberto Lachen und weinen ir Die Forelle, ariją iš A. Dvorako op. Rusalka ir dvi G. Puccinio op. arijas: Tanto Amore iš Turandot ir Un Bel di iš Madama Butterfly.

A. Kiaušaitės gražaus savo natūraliu sodrumu tembro, lyriškai dramatinio charakterio sopranas yra jau toli pažengusio vystymosi kelyje. Gerokai išlygintas, efektingai spindinčiom viršūnėm, bet kiek silpnesnio žemojo registro, jis dar tobulintinas dinaminių niuansų (ypač piano) ir kantileninių subtilybių plotmėje. Būdama visais atžvilgiais išskirtinai patrauklios išvaizdos, jaunoji dainininkė aktyviai rūpinasi savo kūno, ypač rankų, choreografine išraiška. Jos gražios vaidybinės pastangos ypačiai sveikintinos. Bet toliau siekiant artistinės brandos, jai dar reikės visai išveisti pasitaikančius pusiau teišgyventus gestus, neatliepiančius atliekamos muzikos vidiniams impulsams.

Solistei dinamiškai akompanavo komp. J. Kačinskas. Jo palydoje tryško stilistinio skonio ir ansamblinio pajautimo apstas.

Turtingoje J. Palubinsko programoje suspindo visas mūsų poetų bei dramaturgų sietynas. Čia tilpo Kazimiero Sapiegos (B. Sruoga) ir Skurdulio (iš Maironio Kęstučio mirties) monologai ir A. Škėmos Kančių šalis. Vienu eilėraščiu buvo reprezentuojami Putinas (Vivos plango), S. Santvaras (Nutolusi pakrantė), A. Nyka-Niliūnas (Išduotas medis), B. Brazdžionis (Pavasario kelionė), A. Gustaitis (Draugystė) ir XY (Sūnelis). Iš Jono Aisčio pasirinkta šiurpiosios Partizano šermenys ir Draugams. Kiek ilgėliau net trimis Kazio Bradūno eilėraščiais (Vilniaus varpai, Švilpynė ir Rojaus angelai) stabtelta ties šio, prie Lietuvos širdies prigludusio, mūsų poeto profiliu.

Buvęs Kauno, Klaipėdos ir Vilniaus dramos teatrų aktorius Juozas Palubinskas, nuostabiai gerai išsilaikęs fiziškai, sakytumei, dar stebėtinai jaunas ir savo skardžiu balsu, ir viesulišku temperamentu, ir tvirta jaunuolio atmintimi. Viduryj scenos stovėdamas be jokių "špargalkų" rankose, visą tą didelį repertuarą jis atliko atmintinai, savo žodį paryškindamas gausia gestikuliacija, mimika ir daline vaidyba. Gyvoje dramatinėje išraiškoje jis puikiai vartoja visus forte įtaigos variantus. Daug rečiau ir kukliau jis išnaudoja aktoriškojo piano (pusbalsio, šnabždesio) arsenalą. Analogiška yra ir jo sceninė technika. Jo taip mėgiami patys plačiausieji mostai labai įtikinami tik retose kulminacijose. Dažniau vartojami, jie jau veikė kaip bravūriškas smarkavimas. Tačiau, aplamai paėmus, visas jo pasirodymas perdėm trenkė didžiule sugestyvumo galia.

Džiaugėmės, kad Laisvės varpo radijo vadovybė ir šį kartą sugužėjusių klausytojų masės nė kiek neapvylė. Visą jo koncertą nužymėjo puikus pasisekimas. Abiejų menininkų bisai — antroji arija "Signore, acolta" ir Turandot ir P. Vaičiūno Žvejų daina — šauniai užsklendė šventiškąją popietę.

Stasys Liepas

— Mūsų visa tauta turi duomenų bandyti atspėti naujosios ateities gadynės kryptį, joje įžvelgdama idealų integralumo reikalingumą, dvasinių vertybių pirmavimą, pilnutinės žmogiškos asmenybės reiškimosi vertę. **Dr. A. Damušis**

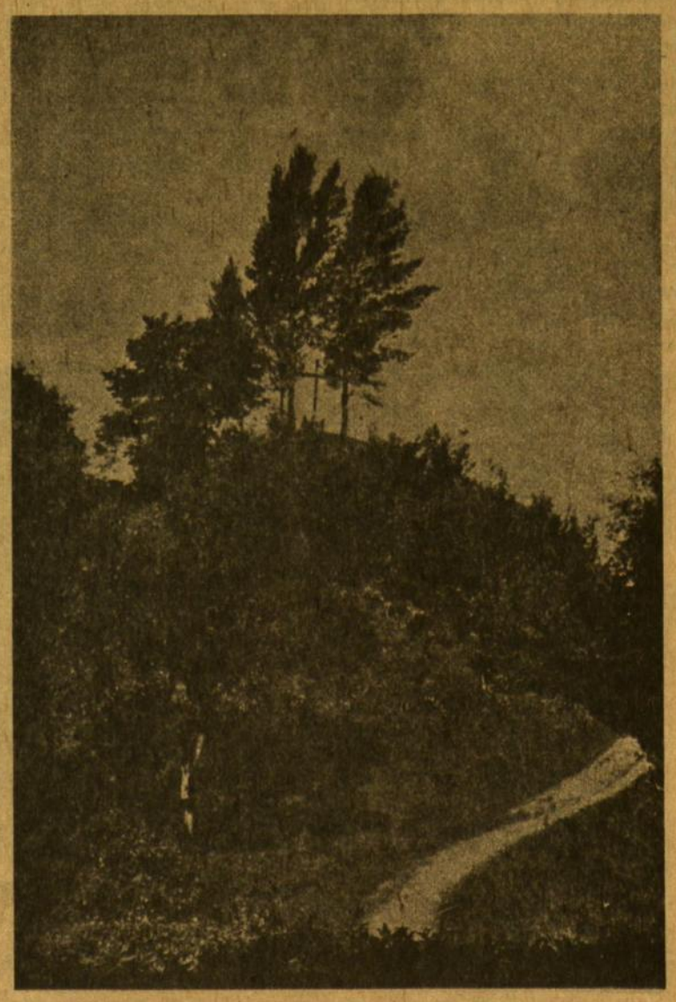

Punios piliakalnis

Visas Šekspyras filmuose

Spėjama, kad viso užsimojimo įvykdymas kainuos daugiau kaip 5 milijonus svarų. Taip, tiek, sako, kainuos pagaminti filmus pagal visus Šekspyro draminius veikalus, kurių priskaičiuojama net 37. Tokį planą pradeda vykdyti britų BBC televizija. Kadangi jai pačiai visada trūksta pinigų, tai tikimasi, kad apie du penktadalius reikalingos sumos už tam tikrus patarnavimus (daugiausia už reklamas) sumes amerikiečiai — Time Life, Exxon Oil, Morgan Guaranty Trust Bank ir didžiosios draudimo bendrovės. Tikėtasi, kad tie visi filmai galės būti parodyti ir per Amerikos Public Broadcasting System tinklą, bet profesinės sąjungos iš anksto pradėjo reikšti nepasitenkinimą, girdi, amerikiečiai pajėgūs patys daug geriau pastatyti Šekspyrą negu britai, o jeigu vis dėlto būtų užsispirta per tą tinklą rodyti, tai Corporation of Public Broadcasting turėtų būti pavadinta Corporation for Patronage of Britain! Nuvertinimas Britanijos? Galbūt, bet kai eini maldauti, tai turi įžeidinėjimus nuryti.

Kritiškas stiprių pačių amerikiečių pasisakymas vis dėlto tolokas ir neįskaudina ausies taip, kaip urzgimai pačiame televizijos centre. Jie vis didėja, kai jau pradėtas darbas su pirmuoju veikalu — "Daug triukšmo dėl nieko". Kritikuojamas nusistatymas būtinai filmuoti visus veikalus. Tokio "Titaus Andronikо", sako, niekas nenorės žiūrėti. Panašus, neįdomus veikalas esąs ir "Timotiejus Atėnietis". Kam juos statyti, jei niekas nežiūrės? Jei būtų filmuojama mažiau veikalų, tai jiems geriau pagaminti galima būtų kiekvienam skirti daugiau pinigų.

Murmama ir dėl BBC televizijos nusistatymo ko ištikimiausiai prisilaikyti Šekspyro ir neišdarinėti nieko, kas galėtų labiau patraukti žiūrovą ir uždirbti daugiau pinigų. Taigi režisieriams nebus leidžiama rodyti išradingumą — filmuose turės būti maždaug moksliniu tikslumu atkurtas didysis dramaturgas. Taip nusistatė BBC, taip vykdys produseris Cedric Messina, kuris dabar jau esąs vadinamas ponu Šekspyru.

Šešis šekspyrinius filmus žadama parodyti jau šiais metais, o paskui penkeris metus televizija turės po šešias šekspyrines savaites, kuriomis parodys po vieną kūrinį.

Ta šekspyrinio sujudimo proga laikraščiai džiaugiasi, kad filmininkams pasisekė surasti tinkamą Juliją "Romeo ir Julijai". Ji atrinkta iš daugiau kaip 130 kandidačių. Ji yra keturiolikametė, kokia ir turi būti vaidinime (ligi šiol visos Julijos filmuose būdavo vyresnės). Ir atrinkta ji nuostabiai. Iškviesta parodyti komisijai, ką moka ir gali, dėl įtemptų nervų apalpo dar nespėjusi savo gabumų išreikšti. Kai ligoninėje atsigavo, tada ją pradėta bandyti (be kita ko, ta būsimoji jauniklė yra Rebecca Sabre). **b. kz.**

1977 metų kometų derlius

Gana daug kometų pernai buvo naujai atrasta ir pastebėta sugrįžtančių periodinių. Deja, jos visos labai silpnos, tik gerais teleskopais buvo įžiūrimos. Ryškiausia iš jų buvo Kohler kometa (1977 m.), atradimo metu buvus vos 10 ryškumo. Visos kitos daug silpnesnės. Kai kurios siekusios net 20 ryškumą. Bet kometų gausa pernai didelio įspūdžio žmonėm nepadarė. Jos įdomios tik specialistams.

Šiemet per sausio ir vasario mėnesius aptikta keturios kometos. **a. r.**